

บทที่ 3

พัฒนาการความสัมพันธ์ไทย-ลาว จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

จากที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าไทยและลาวสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเฒ่าเดียวกัน คือ คนไทยหรือคนไต จึงมีรูปร่าง ผิวพรรณ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตอย่างเดียวกัน จะแตกต่างกันก็เฉพาะระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองตามเงื่อนไขของแต่ละภูมิภาคและท้องถิ่นเท่านั้น

ไทยและลาวเริ่มก่อตั้งอาณาจักรของตนในระยะไล่เลี่ยกัน ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 ได้แยกออกเป็นรัฐอิสระ 3 รัฐ คือ (สำเนียง ปาลสมบุรณ์, 2537 : 78)

1. อาณาจักรล้านนา มีนครเชียงใหม่เป็นเมืองหลวง มีชื่อเรียกในขณะนั้นว่า "ไทล้านนา" และมีชื่อเรียกในสมัยโบราณว่า ยวน ลาวเชียง ลาวพุงดำ
2. อาณาจักรล้านช้าง มีกรุงศรีสัตนาคนหุตเป็นเมืองหลวง มีชื่อเรียกว่า "ไทล้านช้าง" หรือไทยลาว ในสมัยโบราณเรียกว่าลาวเวียง ลาวพุงขาว เพราะไม่ได้สักพุงเหมือนพวกลาวเชียง
3. อาณาจักรล้านพะเยา หรืออาณาจักรสยาม มีกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีชื่อเรียกว่า "ไทยสยามหรือไทใต้"

โดยในบทนี้ จะลำดับความสัมพันธ์ของไทย-ลาว ใน 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ด้านการเมือง และความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ตามช่วงเวลา ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 (ก่อน ค.ศ. 1945)
2. ความสัมพันธ์ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (หลัง ค.ศ. 1945) ถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองในลาว (ค.ศ. 1975)
3. ความสัมพันธ์หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในลาว (ค.ศ. 1975) ถึงก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจหรือใช้นโยบายจินตนาการใหม่ (ค.ศ. 1986)
4. ความสัมพันธ์นับแต่การปฏิรูปเศรษฐกิจ หรือใช้นโยบายจินตนาการใหม่ (ค.ศ. 1986) ถึงปัจจุบัน

3.1 ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

3.1.1 ความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ชนชาติลาวเริ่มต้นประวัติศาสตร์ของตนจากอาณาจักรล้านช้าง โดยถือเจ้าขุนบรม เป็นกษัตริย์ ซึ่งได้ส่งโอรสลงมาสร้างเมืองใหม่ทางตอนใต้หลายเมือง ที่สำคัญคือ ขุนลอ ได้สถาปนาเมืองศรีสัตนาคนหุตอุมมะราชธานี¹ ขึ้นเป็นปฐมอาณาจักรลาว นอกจากนั้นพวกลูกหลานของกษัตริย์ลาวยังได้สร้างเมืองเชียงแสน เชียงราย เชียงใหม่ และเมืองอื่นๆ ซึ่งประกอบเป็นอาณาจักรล้านนา

อาณาจักรล้านช้าง อาณาจักรล้านนา และอาณาจักรอยุธยา มีประวัติศาสตร์ร่วมกันหลายยุคสมัย ทั้งทางด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรมมาโดยตลอด (ยุพิน เข็มมุกต์ ในทรงศักดิ์ ปรากฏวิวัฒนาการ, 2536 : 94-97)

ในด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น บรรดาผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีจุดร่วมทางศาสนา วัฒนธรรม และสังคมเดียวกัน ได้รับพุทธศาสนานิกายหินยานเถรวาทเป็นศาสนาหลัก มีความเชื่อเรื่องภูติ ผี วิญญาณ และอิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์เข้ามามีบทบาทในชีวิตของผู้คนในภูมิภาค จึงเป็นเหตุให้ผู้คนในแถบบริเวณนี้มีจารีต ประเพณี พิธีกรรมคล้ายคลึงกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถบ่งบอกถึงความเป็นหนึ่งได้ ทำให้ทราบความหมายของชนเผ่าต่างๆ ชานี้ๆ และนำมาเป็นเอกลักษณ์ของชาติตน (มณี พยอมยงค์, 2537 : 24)

คนไทยและคนลาวมีประเพณีการทำบุญที่คล้ายคลึงกันมาตั้งแต่โบราณกาล เรียกว่า "ฮีตสิบสอง" ซึ่งมีผลทำให้ประชาชนเข้าวัดและใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ทั้งสองชาติยังยึดหลัก "คลองสิบสี่" อันเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับบุคคลธรรมดาต่อครอบครัว หรือต่อศาสนา และยังใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับผู้ปกครองบ้านเมืองอีกด้วย

ประเพณีฮีต 12 หมายถึงเอาประเพณีการทำบุญตามเดือนทั้ง 12 เดือน หรือประเพณีที่จะต้องทำตามเดือนนั้นๆ ที่โบราณเคยทำมา (มณี พยอมยงค์, 2537 : 24) ดังนี้

1. เดือนเจียง (เดือนอ้าย) ให้เลี้ยงผีมด ผีหม้อ ผีฟ้า ผีเถน และนิมนต์พระสังฆเจ้าเข้าปริวาสกรรม
2. เดือนยี่ ให้นิมนต์พระสังฆเจ้ามาสวดไชยมงคล เอานุกุณเข้า

¹ คำว่า "ล้านช้าง" และ "ร่มขาว" ที่ปรากฏอยู่ในชื่อเต็มของอาณาจักรลาว เป็นสัญลักษณ์ที่ต่อเติมเป็นมงคลนามเมื่อรับเอาพุทธศาสนาไว้ "สัตนาคนหุต" หมายถึง ช้างล้านเชือก เนื่องจากดินแดนแถบนี้จะมีช้างป่า ช้างเผือกกับร่มขาว หรือเศวตฉัตร ถือเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจบารมีของกษัตริย์ (จิระนันท์ พิตรปรีชา ใน ธีรภาพ โลหิตกุล, 2543 : 27)

3. เดือนสาม ให้ทำทานเอาบุญข้าวจีและบุญมาชะบูชา
4. เดือนสี่ ให้หาดอกไม้มาไว้สักการะบูชา และทำบุญฟังธรรมเทศนา หรือบุญมหาเวฬุวันดรชาดก
5. เดือนห้า ปีใหม่ ให้นิมนต์พระสังฆเจ้า ตั้งสูตรชัยมงคล ทำบุญวันปีใหม่
6. เดือน 6 ให้ทำพุทธาภิเศก รดสรงพระพุทธรูป และทำบุญวิสาขบูชา
7. เดือน 7 เลี้ยงมเหล็กหลักเมือง บนอารักษ์เทพดาทั้งสี่ คือท้าวจตุโลกบาลผู้ปกครองรักษาโลก 4 องค์ และเทพดาทั้ง 4 ทิศ
8. เดือน 8 นิมนต์พระสังฆเจ้าเข้าวสา บอกญาติพี่น้องถวายเทียนแก่พระสงฆ์ ถวายข้าว น้ำ โภชนะอาหาร ฟังธรรมเทศนาตามศรัทธา
9. เดือน 9 ทำบุญข้าวประดับดิน นิมนต์พระสงฆ์สวดชัยมงคล นำข้าวที่ทำพิธีไปเรียงไว้ตามดิน อุทิศให้กับญาติพี่น้องที่ล่วงลับ และถวายทานแก่สังฆเจ้า
10. เดือน 10 ทำบุญเข้าสลากฝากไปให้ญาติพี่น้อง เหวดอาหารรักษา
11. เดือน 11 นิมนต์พระสังฆเจ้าออกกวสา บายสีพระภิกษุสามเณร ถวายข้าว น้ำ โภชนะอาหาร ถวายผ้าจ่านาวาสะแก่พระสงฆ์
12. ตั้งแต่เดือน 11 ถึงเดือน 12 ทำบุญกุฐินถวายเป็นอัฐบริวารแก่พระสังฆเจ้า และสงองค์พระธาตุหลวงที่เป็นมิ่งขวัญของลาวมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์

คลอง 14 (พระราชทานเนียมของพระราช) ซึ่งในพระราชจริยานุวัตรของพระมหากษัตริย์และพระมเหสี ประเทศลาวมีพระราชทานเนียมเป็นการเฉพาะเหมือนพระราชจริยานุวัตรของกษัตริย์ล้านนาไทยโบราณเช่นกัน

คลอง 14 (ข้อวัตรสำหรับชาวบ้าน) คือข้อประเพณีที่ประชาชนในลาวจะพึงประพฤติปฏิบัติต่อกัน หรือเป็นความประพฤติที่ทำในสังคมอย่างถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของสังคม ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุขราบรื่น อยู่กันอย่างญาติมิตร

เปรียบเทียบประเพณีล้านช้าง-ล้านนา

ประเพณีของล้านช้าง - ล้านนาไทยมีความคล้ายคลึงกันในทางปฏิบัติตามจารีตประเพณี ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบประเพณีล้านช้าง-ล้านนา

ประเพณี	ล้านช้าง	ล้านนา
1. การนับเวลาทางจันทรคติ	นับแบบไทยภาคกลาง คือถือเอาเดือนธันวาคมเป็นเดือนแรกของปี เรียกว่าเดือนเจียง ² เดือนมกราคมเรียกว่าเดือนยี่ คือเดือนสอง ถัดมาเรียกว่าเดือนอ้าย	นับเร็วกว่าของไทยภาคอื่นไปสองเดือน เดือนตุลาคมเป็นเดือนแรกของปี (เดือนเจียงหรือเดือนอ้าย) เดือนพฤศจิกายนเป็นเดือนที่สอง ธันวาคมเป็นเดือนสามตามลำดับ ซึ่งได้รับอิทธิพลการนับกาลเวลาจากจีน ยูนนาน
2. สถานที่ปฏิบัติทางจารีตประเพณีทางศาสนา	ปูชนียสถานที่สำคัญคือพระธาตุหลวง พระธาตุศรีธรรมมาโคกราช ประชาชนควรไปนมัสการตามจารีตและกาลเวลา	กำหนดให้ปูชนียสถานที่มียหลายแห่งเป็นที่พึ่งของประชาชน เรียกว่า "ธาตุ" ³ และให้การอุปถัมภ์บำรุง และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ
3. ภาษา	ใช้เหมือนกัน จะต่างกันบ้างเป็นบางคำและสำเนียงพูดเท่านั้น ใช้ตัว "ฮ" เรียกชื่อสิ่งต่างๆ เหมือนกัน	
	พยัญชนะลาว 26 ตัว	พยัญชนะไทย 44 ตัว
4. ชื่อของประเพณีบางอย่างแตกต่างกัน	- ประเพณีบุญข้าวประดับดิน - ประเพณีไหลเรือไฟ - การกินดอง	- ประเพณีจาเคะข้าวทานไปหาคนตาย - ประเพณีลอยขโมด หรือลอยกระทง - การกินแขกแต่งงาน

²หมายถึงเดือนแรกหรือเดือนอ้าย บางคนสันนิษฐานว่าน่าจะเอาชื่อขุนเจือง หรือเจียงมาตั้งชื่อเป็นเดือนแรกของไทย

³หมายถึง สังกัดพระธาตุ พึ่งพิงพระธาตุ

ตารางที่ 3. 1 เปรียบเทียบประเพณีล้านช้าง-ล้านนา (ต่อ)

ประเพณี	ล้านช้าง	ล้านนา
5. การนับปี นับเดือน นับวัน	นับปีเหมือนกัน คือ ปีไจ้ (ปีขวด) ปีเป้า (ปีฉลู) ปียี่ (ปีชวด) ปีหม้า (ปีเถาะ) ปีสี่ (ปีมะโรง) ปีได้ (ปีมะเส็ง) ปีสะเง้า (ปีมะเมีย) ปีเม็ด (ปีมะแม) ปีสัน (ปีวอก) ปีเล้า (ปีระกา) ปีเส็ด (ปีจอ) ปีไค้ (ปีกุน) นับเดือนเหมือนกัน ประกอบด้วย เดือนเจียง, ยี่, สาม, สี่, ห้า, หก, เจ็ด, แปด, เก้า, สิบ, สิบเอ็ด, สิบสอง นับวันเหมือนกัน คือ วันอาทิตย์, จันทร์, อังคาร, พุธ, พฤหัส, ศุกร์ และวันเสาร์	
6. การเคารพนับถือ	เทพดาอารักษ์ ทำวสุโลกบาลทั้ง 4 เลื้อบ้าน เลื้อเมือง แต่ไม่ถือพระภูมิเจ้าที่อย่างไทยภาคกลาง	
7. ประเพณี ทำบุญเกี่ยวกับอาหาร	มีพิธีทำบุญข้าวจีเหมือนกัน	
8. การนับถือ	ผีปู่ย่า ตายาย ทำพิธีเลี้ยง เช่น สั้งเวยทำเหมือนกัน อาจแตกต่างกันสำหรับกาลเวลาและพิธีกรรม	

นอกจากนี้ ประเพณีวันสงกรานต์ของทั้งสองประเทศยังคล้ายคลึงกัน และเรียกว่า ประเพณีปีใหม่เหมือนกันอีกด้วย วันสงกรานต์มี 3 วัน คือวันที่ 13 14 และ 15 เมษายน ของทุกปี จะมีพิธีทำบุญปีใหม่ สรงน้ำพระ เพื่อให้เกิดความชุ่มเย็นแก่จิตใจ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่⁴ ปลอญนกลปลอญปลา และประเพณีชนทราย⁵

ความสัมพันธ์ทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมอันยาวนานตั้งแต่เริ่มก่อตั้งราชอาณาจักร และที่มีคล้ายคลึงกันของประชาชนสองฝั่งแม่น้ำโขง เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีงามที่มีอยู่ บางประเพณีทั้งคนไทยและคนลาวยังคงยึดถือปฏิบัติมาจนถึงทุกวันนี้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ การทำบุญในเทศกาลต่างๆ เป็นต้น

⁴ ทางลาวเรียกรดน้ำขอพรผู้ใหญ่

⁵ ทางลาวเรียก "ตบพระทราย"

3.1.2 ความสัมพันธ์ด้านการเมือง

อาณาจักรล้านช้าง ของชนชาติลาวได้ถูกรวบรวมให้เป็นปึกแผ่นเป็นครั้งแรกในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 ภายใต้การปกครองของเจ้าฟ้าร่มมหาราช ซึ่งขึ้นครองราชในปี ค.ศ. 1353 นับเป็นกษัตริย์องค์ที่ 24⁶ ของอาณาจักรล้านช้าง กษัตริย์องค์นี้ถือว่าเป็นวีรกษัตริย์ของลาว เป็นพระองค์แรกนับตั้งแต่สถาปนาอาณาจักรล้านช้างเป็นต้นมา พระเจ้าฟ้าร่มมีพระประสงค์ที่จะรวบรวมชนเผ่าเดียวกันไว้ในอำนาจเพื่อความเป็นปึกแผ่น แต่ด้วยความเกรงฝ่ายสยามอยู่ จึงมีศุภอักษรไปถึงสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) แห่งกรุงศรีอยุธยา มีความตอนหนึ่งว่า "ข้าพเจ้าฟ้าร่มแหล่งหล้าธรณีกษัตริย์ล้านช้างร่มขาว มีความประสงค์ที่จะรวบรวมคนเผ่าลาวที่อาศัยอยู่ตามลุ่มน้ำโขงให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่รู้ว่ากรุงศรีอยุธยาจะขัดข้องประการใด" พระเจ้าอู่ทองได้ตอบพระราชสาสน์ไปว่า "เรานี้หากเป็นลูกพ่อแม่เดียวกันมาแต่โบราณกาลแล้ว จึงไม่มีความขัดข้องประการใดที่เจ้าฟ้าร่มจะรวบรวมชนเผ่าลาวให้เป็นปึกแผ่น" (พยนต์ ทิมเจริญ พ.อ., (2)2537 : 31)

อาณาจักรล้านช้างในสมัยพระเจ้าฟ้าร่มมหาราช กว้างขวางที่สุดนับตั้งแต่ก่อตั้งอาณาจักรมา มีอาณาบริเวณตั้งแต่ชายแดนสิบสองปันนา ครอบคลุมสองฝั่งแม่น้ำโขงลงไปจดห้วยผี เขตแดนกัมพูชา ถือได้ว่าเป็นอาณาจักรที่กว้างใหญ่ที่สุดในคาบสมุทรมอินโดจีนเวลานั้น เจ้าฟ้าร่มได้นำเอา "พระบาง"⁷ อันเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านเมืองของลาวองค์หนึ่ง และศาสนาพุทธลัทธิลังกาวงศ์ หรือนิกายหินยานมาจากกัมพูชาแล้วสถาปนาเป็นศาสนาประจำชาติลาวสืบมา (มิตรสัมพันธ์, 2531 : 9)

กษัตริย์ลาวอีกองค์หนึ่งที่คนลาวยกย่องนับถือมาก คือ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช⁸ (ค.ศ. 1539-1571) กษัตริย์องค์ที่ 41 ของราชวงศ์ล้านช้าง ซึ่งในปี ค.ศ. 1551 กษัตริย์พระองค์นี้เคยเป็นผู้ครองนครเชียงใหม่ เมื่อปี ค.ศ. 1549 สืบเนื่องจากพระมารดาของพระองค์ (พระนางยอดคำทิพย์) เป็นพระราชธิดาของพระเจ้าพรหมราชเจ้าเมืองเชียงใหม่ หลังจากพระเจ้าพรหมราช-

⁶ ตรงกับสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) แห่งกรุงศรีอยุธยา ค.ศ.1350

⁷ ตามตำนานกล่าวว่า พระบางหล่อขึ้นเมื่อ 307 ปี ก่อนคริสตกาล (พ.ศ. 236) พระเจ้ากรุงเขมรได้อัญเชิญมาจากลังกาทวีป พระบางสร้างจากแร่ธาตุหลายอย่างผสมกัน คือ ทอง เงิน ทองแดง และทองเหลือง เป็นพระพุทธรูปยืนยกพระหัตถ์ทั้ง 2 ข้างขึ้น ตามลักษณะของปางห้ามสมุทร มีขนาดความสูงตั้งแต่พระบาทถึงยอดโมลี 2 ศอก กับ 7 นิ้ว (1 เมตร 14 เซนติเมตร) เมื่อหล่อเสร็จพระจุลนาครเถระขนานนามว่า "พระปาง" ต่อมาก็เพี้ยนเป็น "พระบาง" จนทุกวันนี้

⁸ ตรงกับสมัยพระเจ้ามหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา

เจ้าสุวรรณคต เสนาบดีผู้ใหญ่จึงได้ขอเชิญราชโอรสองค์ใหญ่ของพระเจ้าโพธิสารธรรมิกราชกับพระนางยอดคำทิพย์ คือ เจ้าเชษฐวงศ์ มาครองนครเชียงใหม่ เมืองหลวงของอาณาจักรล้านนา และสถาปนาพระนามว่า “พระเจ้าไชยเชษฐา”

หลังจากนั้นไม่นาน เมื่อพระเจ้าโพธิสารฯ สุวรรณคต อาณาจักรล้านช้างเกิดความวุ่นวายขึ้นอีกครั้งหนึ่ง พญาเสนาภิตยจึงได้พร้อมใจกันไปอัญเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาจากนครเชียงใหม่กลับมาครองเมืองเชียงทอง พระเจ้าไชยเชษฐาเสด็จกลับเมืองเชียงทองพร้อมกับอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญมากจากเมืองเชียงใหม่หลายองค์ ได้แก่ พระแก้วมรกต⁹ พระแก้วขาว พระแทรกคำ และพระพุทธรูปหินดีด ลงมาไว้ที่เมืองเชียงทอง¹⁰ (สุรศักดิ์ ศรีสำอางค์, 2543 : 77) และได้เปลี่ยนชื่อเมืองเชียงทองเป็น “เมืองหลวงพระบาง” หลวงพระบางในอดีตมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเชียงใหม่ แต่ก็อยู่ห่างเกินกว่าที่เชียงใหม่จะยึดหลวงพระบางเป็นเมืองขึ้น หรือหลวงพระบางจะยึดเอาเชียงใหม่เป็นเมืองขึ้น จึงดำรงฐานะเป็นบ้านพี่เมืองน้องกันตลอดมา

ในขณะนั้นเจ้าบุเรงนอง เจ้าผู้ครองนครหงสาวดีของพม่า เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ และต้องการที่จะแผ่อำนาจล่าเมืองขึ้นจากเมืองรอบด้าน และนครหงสาวดียังเป็นศัตรูกับนครเชียงทอง พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเกรงว่าแคว้นล้านช้างอยู่ใกล้เชียงใหม่เกินไป ทำเลไม่สู้จะมั่นคงนัก ประกอบกับเมืองหลวงพระบางเป็นที่คับแคบ ไม่เป็นอยู่ช้ำวุ่นน้ำ จึงย้ายเมืองอพยพผู้คนพร้อมพระแก้วมรกตลงแม่น้ำโขงลงมาทางใต้ พบที่ราบลุ่มฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง ซึ่งเต็มไปด้วยต้นจันทน์หอมมากมาย เห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะสม จึงหยุดและตั้งเมืองขึ้นในปี ค.ศ. 1558 ขนานนามเมืองใหม่ว่า “พระนครจันทบุรีศรีสัตนาคนหุตอตุมะราชธานี” แต่นิยมเรียกว่า “กรุงเวียงจันทน์” และได้สร้างวัดพระแก้ว พระธาตุหลวง ธาตุพนม วัดองค์คือ ฯลฯ ขึ้นหลายแห่งทั้งสองฝั่งโขง ซึ่งในสมัยนี้พระพุทธศาสนาในประเทศลาวมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอันมาก

⁹ ตามตำนานกล่าวว่าพระแก้วหล่อขึ้นเมื่อ 500 ปี หลังพุทธกาล มีความสูง 66 เซนติเมตร กว้าง 48.03 เซนติเมตร ประดิษฐานในประเทศไทยครั้งแรกที่เมืองกำแพงเพชร ต่อมาที่อยุธยา ลพบุรี และกลับไปยังเมืองกำแพงเพชรอีกครั้งหนึ่ง (ในช่วงดังกล่าวไม่ปรากฏปีที่แน่นอน) และในปี ค.ศ. 1434 - 1436 ได้มาประดิษฐานที่เมืองเชียงทราย (2 ปี) ในปี ค.ศ. 1436-1466 ประดิษฐานอยู่ที่เมืองลำปาง (30 ปี) ปี ค.ศ. 1466 - 1550 ประดิษฐานอยู่ที่เชียงใหม่ (84 ปี) ปี ค.ศ. 1550 - 1560 ประดิษฐานอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง (10 ปี) ในปี ค.ศ. 1560 - 1779 ประดิษฐานอยู่ที่กรุงเวียงจันทน์ (219 ปี) และตั้งแต่ปี ค.ศ. 1779 - ปัจจุบัน ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร (<http://www.geocities.com/Tokyo/9149/prakaew.html>)

¹⁰ จากหนังสือประวัติศาสตร์ลาวซึ่งเรียบเรียงโดยสิลา วีระวงส์ ได้กล่าวว่าสมเด็จพระโพธิสารเจ้า (พระบิดาของพระเจ้าไชยเชษฐา) เป็นผู้เชิญพระแก้วมรกตและพระแทรกคำจากวัดบุพพารามมายังเมืองเชียงทอง (สิลา วีระวงส์ (ผู้เรียบเรียง), สมหมาย เปรมจิตต์ (ผู้แปล), 2539 : 83)

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงผูกสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับพระเจ้ามหาจักรพรรดิกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาของไทย เพื่อหาพวกพ้องร่วมด้านศึกพม่า ซึ่งกษัตริย์ทั้งสองได้แสดงความกลมเกลียวด้วยการกระทำพิธีประกาศคำสาบานร่วมกันไว้ว่าอาณาจักรไทยและอาณาจักรลาวจักมีความสัมพันธ์ฉันท์บ้านพี่เมืองน้อง จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมอญาติ และทั้งสองพระองค์ได้ร่วมกันสร้าง "พระธาตุศรีสองรัก"¹¹ ซึ่งถือเป็นอนุสรณ์ของความเป็นพี่น้องไทย-ลาว ปัจจุบันนี้พระธาตุดังกล่าวอยู่ในท้องที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ประเทศไทย (มิตรสัมพันธ์, 2531 : 10)

จากที่กล่าวมา ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านช้าง อาณาจักรล้านนา และอาณาจักรศรีอยุธยา มีทั้งความเกี่ยวพันทางด้านสัมพันธ์ไมตรี และด้านสงคราม และนอกเหนือจากความเกี่ยวพันทางด้านราชวงศ์แล้ว ในส่วนของประชาชนปรากฏว่ามีชาวลาวเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนล้านนา และอยุธยาจำนวนมาก รวมถึงชาวล้านนาและอยุธยา ก็ไปตั้งรกรากในดินแดนล้านช้างจำนวนมากเช่นกัน ซึ่งการอพยพเคลื่อนย้ายของผู้คนสองฝั่งโขงเป็นไปทั้งยามปกติและยามมีศึกสงคราม (ยุพิน เข็มมุกด์ ในทรงศักดิ์ ปรากฏวิวัฒนาการ, 2536 :94)

ในปี ค.ศ. 1698 ลาวได้แบ่งแยกออกเป็น 3 อาณาจักร คือ อาณาจักรล้านช้าง หลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ อาณาจักรนครจำปาศักดิ์ อาณาจักรทั้ง 3 ต่างเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน บางครั้งก็แข่งขันขยายอิทธิพลและขัดแย้งกัน ทำให้ทั้งสามอาณาจักรต้องหันไปพึ่งพิงมหาอำนาจเพื่อนบ้าน ไม่ว่าจะเป็น จีน สยาม หรืออันนัม (เวียดนาม)

ปี ค.ศ. 1771 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี กอบกู้เอกราชจากพม่าได้ใหม่ๆ อยู่ในระหว่างทำนุบำรุงเมือง จึงมีสารถึงเจ้าสุริยวงศา เจ้าผู้ครองนครหลวงพระบาง และเจ้าศิริบุญสาร เจ้าผู้ครองนครเวียงจันทน์เพื่อสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน เจ้าสุริยวงศาได้ส่งเครื่องบรรณาการมาถวายแก่กรุงธนบุรี ส่วนเจ้าศิริบุญสารเห็นว่ากองทัพไทยเคยพ่ายแพ้แก่พม่าหลายครั้ง จึงไม่ยินดีที่จะมีไมตรีต่อฝ่ายไทย

ในปี ค.ศ. 1778 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงสั่งให้กองทัพไทยโดยพระเจ้าตากสินและเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกตีและเผากรุงเวียงจันทน์ (เผากรุงเวียงจันทน์ครั้งที่ 1) แล้วนำเอาพระแก้วมรกตจากกรุงเวียงจันทน์มาไว้ที่กรุงธนบุรีนครหลวงของไทย ในปี ค.ศ. 1779 พร้อมทั้งกวาดต้อนราษฎรลาวลงมาไว้ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยแยกย้ายราษฎรลาวที่กวาดต้อนได้ไปไว้หลายๆ แห่ง อาทิ ที่ราชบุรี อยุธยา เพื่อป้องกันการรวมตัวกันกอบกู้เอกราช (มิตรสัมพันธ์ :

¹¹ "พระธาตุศรีสองรัก" เป็นเจดีย์ก่อด้วยอิฐถือปูน มีฐานเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้างด้านละ 2 วา (8 เมตร) สูง 8 วา (32 เมตร) สร้างในปี ค.ศ. 1560 แล้วเสร็จในปี ค.ศ. 1563

2531) การที่ไทยโจมตีลาวและยึดลาวเป็นประเทศราชของไทยในครั้งนี้ ก็เพื่อป้องกันมิให้ลาวตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพม่าหรือของต่างชาติและย้อนกลับมาโจมตีไทยได้อีก ต่อมาสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็แต่งตั้งให้เจ้าศิริบุญสารครองกรุงเวียงจันทน์ ในฐานะประเทศราชของไทย ส่วนเจ้าสุริยวงศายอมรับในพระเดชานุภาพของพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงขอเป็นเมืองออกของไทย ตั้งแต่นั้นมาอาณาจักรลาวทั้ง 3 ต่างตกเป็นเมืองขึ้นของไทย

เจ้าศิริบุญสาร มีโอรส 4 พระองค์ คือ เจ้านันทเสน เจ้าอินทวงค์ เจ้าอนุวงศ์ และเจ้าพรหมวงค์ และมีธิดา 1 องค์ คือ พระนางแก้วยอดฟ้า โอรสและธิดาทั้ง 5 ถูกเชิญมากรุงธนบุรี โดยกษัตริย์ไทยได้พระราชทานบ้านหลวงใกล้วัดดาวดึงษ์ให้เป็นที่อยู่อาศัย และเลี้ยงดูอย่างสมเกียรติ เจ้าศิริบุญสารครองราชย์ได้ไม่นานก็ถึงแก่พิราลัย พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงส่งเจ้านันทเสนกลับไปครองนครเวียงจันทน์

ค.ศ. 1782 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และย้ายพระนครจากกรุงธนบุรีมายังกรุงเทพมหานคร เจ้าประเทศราชทั้งหลายต่างมาส่งบรรณาการตามธรรมเนียมพระราชประเพณี ซึ่งเจ้าสุริยวงศาก็เสด็จมาด้วย เมื่อถึงคราวที่เสด็จกลับหลวงพระบางก็ทูลขอพระบางกลับไป โดยอ้างว่าพระแก้วมรกตกับพระบางถ้าอยู่คู่กันจะทำให้ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ จึงประทานพระบางให้เจ้าสุริยวงศานำกลับไปหลวงพระบาง ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ราชวงศ์เชื้อสายเวียงจันทน์มีบทบาทและอำนาจในราชสำนักที่กรุงเทพฯ ในระดับสูงที่สุดเท่าที่มีมาในอดีต

ทางเวียงจันทน์มีเจ้านันทเสนเป็นกษัตริย์ และเนื่องจากเวียงจันทน์อยู่ใกล้ญวนมากกว่าไทย เจ้านันทเสนเกรงว่าจะถูกญวนรุกราน กว่าไทยจะมาช่วยคงไม่ทันการณ์ จึงเริ่มเอาใจฝักใฝ่กับญวน เมื่อข่าวรู้ถึงพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ท่านจึงโปรดเกล้าให้คุมตัวเจ้านันทเสนมาสอบสวนที่กรุงเทพฯ ในปี ค.ศ. 1795 เจ้านันทเสนจำนนด้วยหลักฐานจึงถูกตัดสินประหารชีวิต

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ จึงโปรดเกล้าแต่งตั้งเจ้าอินทวงค์ พระอนุชาเจ้าอินทเสนครองกรุงเวียงจันทน์ต่อไปทรงนามว่า "พระไชยเชษฐา" และส่งเจ้าอนุวงศ์เป็นเจ้าอุปราช หลังจากพระไชยเชษฐาถึงแก่พิราลัย ก็โปรดเกล้าให้เจ้าอนุวงศ์ครองเวียงจันทน์ ในปี ค.ศ. 1804 เป็นองค์ต่อไป

เจ้าอนุวงศ์ได้แสดงความจงรักภักดีต่อกษัตริย์สยามตลอดมาจนเป็นที่ไว้วางพระทัยแก่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมาก เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยสวรรคต เจ้าอนุวงศ์ก็ขึ้นมถวายพระเพลิงด้วย (พยนต์ ทิมเจริญ พ.อ., (2)2537 : 47) ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เจ้าอนุวงศ์ถือว่าตนเคยมีความดีความชอบมากมาย

ตลอดที่ครองกรุงเวียงจันทน์ จึงกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่จะอพยพคนลาวเวียงจันทน์ที่ถูกกวาดต้อนมาตั้งแต่ศึกกรุงธนบุรีกลับเวียงจันทน์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงอนุญาต เพราะเกรงว่าจะเป็นการส่งเสริมให้ลาวเข้มแข็งและกลับมาตีเมืองกรุงเทพฯ ได้อีก

การถูกปฏิเสศครั้งนี้ทำให้เจ้าอนุวงศ์อาฆาตโกรธแค้นกษัตริย์สยามเป็นอย่างมาก จึงเดินทางกลับนครเวียงจันทน์และจัดกองทัพบุกไทย เจ้าอนุวงศ์เป็นนักรบผู้สามารถและเข้มแข็ง มีความรักชาติและอิสรภาพ จึงพยายามหาโอกาสที่จะปลดแอกจากความเป็นประเทศหัวเมืองของไทยอยู่ตลอด การที่พระองค์ดำริที่จะกู้อิสรภาพคืนครั้งนี้ พระองค์คิดแต่เพียงจะกู้อิสรภาพฟื้นฟูประเทศให้กลับคืนเป็นเอกราชเท่านั้น มิได้คิดจะรบเอาประเทศไทย หรือรบราประเทศไทยเพื่อแก้แค้นแทนพระราชบิดา (สิลา วีระวงส์, 2539 : 173) และเนื่องจากเจ้าอนุวงศ์เป็นที่โปรดปรานของกษัตริย์ไทยตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์ เมื่อยกทัพขึ้นมาผ่านเมืองต่างๆ ก็หลอกเจ้าเมืองเหล่านั้นว่าต้องคุมกองทัพขึ้นไปกรุงเทพฯ เพื่อร่วมรบกับกองทัพไทย ซึ่งในขณะนั้นมีข่าวว่าอังกฤษจะยกกองทัพเรือมาโจมตีกรุงเทพฯ เจ้าเมืองต่างๆ จึงจัดเสบียงอาหารให้แก่กองทัพเป็นจำนวนมาก เมื่อถึงเมืองโคราชก็ให้อุบายเช่นเดิม ประกอบกับเจ้าเมืองโคราชไม่อยู่ จึงยอมให้เจ้าอนุวงศ์และกองทัพเข้าเมือง แต่ยกกระบัตรเมืองเกิดความสงสัยว่าหากอังกฤษบุกกรุงเทพฯ จริง เมืองโคราชน่าจะรู้ก่อนเวียงจันทน์ เมื่อรู้ว่าถูกหลอกก็เข้าไปแล้ว เจ้าอนุวงศ์ได้กวาดต้อนผู้คนจากเมืองโคราชไปเวียงจันทน์ รวมทั้งครอบครัวของเจ้าเมืองโคราชด้วย ครั้นไปถึงทุ่งสัมฤทธิ์ กองทัพลาวก็ถูกอุบายของคุณหญิงโม ภรรยาเจ้าเมืองโคราช ซึ่งมอมเหล่าเหล่าทหารในกองทัพ และฆ่าทหารลาวล้มตายเป็นจำนวนมาก สุดท้ายได้รวบรวมผู้คนที่เหลืออยู่กลับมายังเมืองโคราช (พยนต์ ทิมเจริญ พ.อ., (2)2537 : 48) ภายหลังพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานความชอบสถาปนาคุณหญิงโมให้ดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น "ท้าวสุรนารี" วีรสตรีของไทย (เติม วิภาคย์พจนกิจ, 2540 : 149)

ส่วนเจ้าอนุวงศ์เมื่ออุบายแตกจึงต้องยกทัพหนีกลับกรุงเวียงจันทน์ ทางกรุงเทพฯ ได้ส่งกองทัพขึ้นไปปราบปราม ซึ่งต้องใช้เวลาานกว่าจะจับตัวเจ้าอนุวงศ์มากรุงเทพฯ ได้ และมีรับสั่งให้จับเจ้าอนุวงศ์ใส่กรงเหล็กประจานไว้ที่สนามชัย ถูกจองจำได้ 3 วันก็สวรรคต และโปรดเกล้าฯ ให้ตัดศีรษะเจ้าอนุวงศ์เสียบประจานไว้ที่สำเหร่เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างกับเมืองประเทศราชอื่นๆ และคนทั่วไป

เมื่อปราบเจ้าอนุวงศ์ได้แล้ว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้สั่งให้ทำลายนครเวียงจันทน์ รื้อทำลายกำแพงเมือง ตัดต้นไม้ลงให้หมด แล้วเอาไฟเผา นครเวียงจันทน์ถูกไฟเผาเป็น

เจ้าถ่าน (เผากรุงเวียงจันทน์ครั้งที่ 2) พระพุทธรูปหลายร้อยหลายพันองค์ถูกไฟเผาจนละลาย วัด
 ในนครเวียงจันทน์เหลือเพียงวัดเดียวที่ไม่ถูกไฟไหม้คือวัดศรีสะเกษ การที่พระเจ้าแผ่นดินไทยสั่งให้
 ทำลายนครเวียงจันทน์ให้สิ้นซาก ก็เพื่อมิให้นครเวียงจันทน์กลับคืนเป็นเมืองได้อีก (สิลา วีระวงส์,
 2539 : 174) อาจจะมีอีกมุมหนึ่งว่าการทำสงครามในสมัยนั้นผู้ชนะจะกวาดต้อนเอาผู้คนและ
 ทรัพย์สินอันมีค่าไปแล้วเผาเมืองหลวงเพื่อมิให้เป็นที่อยู่อาศัยได้อีกต่อไป มิฉะนั้นแล้วชัยชนะที่ได้
 มาจะถือว่าไม่เด็ดขาด จึงไม่ใช่ความโหดร้ายของผู้ชนะแต่ประการเดียว หลังจากนั้นพระบาท-
 สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกเมืองประเทศราชเวียงจันทน์ และแต่งตั้ง
 กรรมการเมืองขึ้นดูแล มีที่พำนักอยู่ที่เมืองหนองคาย และให้ถือว่าแคว้นเวียงจันทน์เป็นส่วนหนึ่ง
 ของอาณาจักรสยาม ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1829

ความสามารถในการรวบรวมแคว้นและหัวเมืองต่างๆ เป็นกลุ่มก้อน เป็นอาณาจักร
 ขึ้นมา ย่อมกระทบกระเทือนแคว้นและชนชาติกลุ่มอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชนชาติไทย-ลาวก็ไม่
 สามารถรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้หมด ด้วยเหตุผลดังกล่าว ความขัดแย้งหรือการเป็น
 พันธมิตรที่ดี ได้เปลี่ยนรูปจากระดับแคว้นและหัวเมืองเล็กๆ เป็นรูปของชนชาติมากยิ่งขึ้น และคง
 จะเป็นไปในลักษณะนี้อีกนานหากมิได้มีการแพร่ขยายอิทธิพลและอำนาจของประเทศจักรวรรดิ-
 นิยมตะวันตก (กระทรวงการต่างประเทศ, 2527 : 10)

ฝรั่งเศสเป็นนักล่าอาณานิคมที่สำคัญประเทศหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ควบคู่
 กับประเทศอังกฤษ โดยอังกฤษมีแผนการณียึดประเทศทางด้านตะวันตก คือ อินเดีย พม่า มาลายู
 ส่วนฝรั่งเศสเข้ายึดทางด้านตะวันออก คือ เวียดนาม ลาว กัมพูชา

ใน ค.ศ. 1868 นักสำรวจภูมิประเทศชาวฝรั่งเศสชื่อ ดูราร์ เดอ ลาเกร (Dourat de
 Lagrée) กับฟรังซิส การ์นิเย (Francis Garnier) ที่ได้เดินทางมายังอินโดจีน และได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับ
 อินโดจีนโดยเปรียบเทียบไว้ว่า

“แหลมอินโดจีนเหมือนกันกับนิ้วมือทั้ง 5 นิ้ว เพราะมีแม่น้ำใหญ่ๆ 5
 สายไหลผ่าน คือ แม่น้ำแดงผ่านดินแดนเวียดนาม แม่น้ำโขงผ่านดินแดนลาว แม่น้ำ
 เจ้าพระยาผ่านดินแดนไทย แม่น้ำสาละวินและแม่น้ำอิระวดีผ่านประเทศพม่า ตาม
 ประวัติศาสตร์เชื้อชาติและนโยบายการปกครอง ประเทศทั้งหลายควรอยู่ในที่ราบลุ่ม
 แม่น้ำต่างๆ หรือสาขาของแม่น้ำเหล่านี้ที่ไหลผ่าน ควรตกอยู่ในอำนาจของฝรั่งเศส มิ
 ฉะนั้นก็ต้องถือว่าเป็นความผิดพลาดอย่างร้ายแรงในทางรัฐประศาสน์นโยบายของเรา
 (ฝรั่งเศส)” (สิลา วีระวงส์, 2539 : 234)

จากแนวคิดนี้ ทำให้ฝรั่งเศสยึดเวียดนามเป็นเมืองขึ้นในปี ค.ศ. 1859 และวางแผน
 แทรกซึมเข้ายึดลาวและกัมพูชาในเวลาต่อมา ในส่วนของลาว ฝรั่งเศสโดยนายออกุสต์ ปาวี

(August Pavie) ซึ่งเคยเป็นรองกงสุลที่หลวงพระบาง และเป็นกงสุลใหญ่ที่กรุงเทพฯ เป็นผู้วางแผนให้ฝรั่งเศสส่งกำลังเข้ายึดหัวพันทั้งห้าและหัวพันทั้งหก และแคว้นสิบสองจุไทย¹² ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1888 และไทยเสียให้อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1893 ตามหนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส ลงวันที่ 3 ตุลาคม ร.ศ. 112 (ค.ศ. 1893) ซึ่งได้แก่พื้นที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงทั้งหมด และเสียพื้นที่บางส่วนของฝั่งขวาแม่น้ำโขงลงไป ตามหนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 122 (ค.ศ. 1904) และฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม ร.ศ. 125 (ค.ศ. 1907) เป็นอันว่าลาวทั้งประเทศพ้นจากความเป็นประเทศราชของไทยเปลี่ยนไปเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส

การปกครองลาวของฝรั่งเศสคล้ายกับอังกฤษปกครองพม่า คือ อังกฤษปกครองพม่าโดยผ่านอินเดีย ฝรั่งเศสปกครองลาวโดยผ่านเวียดนาม จึงดูสภาพคล้ายกับว่าลาวจะต้องอาศัยพึ่งพาเวียดนามอยู่ตลอดเวลา ฝรั่งเศสยังให้ลาวคงสถาบันกษัตริย์ไว้ เพียงแต่ให้พระเจ้าสักรินทร์ฤทธิ์ประทับอยู่ที่หลวงพระบางและไม่ให้มีบทบาททางการเมือง การปกครอง และฝรั่งเศสได้สถาปนานครเวียงจันทน์ขึ้นมาใหม่เป็นศูนย์กลางการปกครองของประเทศ พระเจ้าสักรินทร์ฤทธิ์ครองราชย์ได้ถึง ค.ศ. 1934 ก็ถึงแก่พิราลัย พระราชโอรสขึ้นครองราชย์ต่อมา ทรงพระนามว่า “สมเด็จพระเจ้าศรีสว่างวงศ์”

ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสมาเป็นเวลา 50 กว่าปี จนถึงสงครามโลกครั้งที่สอง สถานการณ์ได้เปลี่ยนไปโดยญี่ปุ่นได้ยกกำลังเข้าโจมตีประเทศอินโดจีน และเข้ามาล้มการปกครองของฝรั่งเศสในอินโดจีนเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1945 และสนับสนุนให้ประมุขของรัฐทั้งสามประกาศเอกราช พร้อมกันนั้นก็ให้เข้าร่วมอยู่ใน “วงไพบูลย์ร่วมกัน” (Co-Prosperity Sphere) (พันธุสุรย์ ลดาวัลย์, 2513 : 5) แต่เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่สองเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 ทำให้ฝรั่งเศสหวนกลับมาปกครองลาวอีกครั้งหนึ่ง แต่ในครั้งนี้นุคคลสำคัญ และประชาชนลาวได้ตื่นตัวที่จะต่อต้านฝรั่งเศส และพยายามขจัดอิทธิพลของฝรั่งเศสที่ ปกครองลาวมาเป็นเวลา 50 ปีให้หมดไป

ความสัมพันธ์ทางการเมืองในช่วงเวลาที่ยาวนานของทั้งสองประเทศนี้ ถือว่าเป็นช่วงที่มีทั้งความสัมพันธ์อันดี เช่น สมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ซึ่งความสัมพันธ์ถือว่าอยู่ในระดับดีมาก ส่วนความสัมพันธ์ที่ตกต่ำตามยุคสมัย เช่น กษัตริย์สยามมีรับสั่งให้เฝ้ากรุงเวียงจันทน์

¹² เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “สิบสองเจ้าไทย” อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของลาว ระหว่างลุ่มแม่น้ำดำและแม่น้ำหอม ปัจจุบันอยู่ในเวียดนามเหนือ

ถึง 2 ครั้ง นอกจากนี้ ยังเป็นช่วงของประเทศมหาอำนาจชาวตะวันตกที่เข้ามาล่าหาประเทศอาณานิคมในเอเชีย ซึ่งทำให้ลาวต้องตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศสตั้งแต่ปี ค.ศ. 1899 เป็นต้นมา

3.1.3 ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่เอื้ออำนวยทางด้านเศรษฐกิจระหว่างไทย-ลาวตั้งแต่อดีตก็คือความใกล้ชิดทางด้านเชื้อชาติ ประเพณี และวัฒนธรรม ความคล้ายคลึงด้านภาษา ตลอดจนสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีพรมแดนติดต่อกัน ทำให้สะดวกต่อการติดต่อไปมาหาสู่และค้าขายระหว่างกันของประชาชนบริเวณชายแดน นอกจากนี้จะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดความผูกพันระหว่างประชาชนไทย-ลาวแล้ว ยังได้หล่อหลอมรูปลักษณะของความสัมพันธ์ทางการค้าที่มีลักษณะเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นไปในปริมาณของกลไก นโยบาย ตลอดจนระเบียบปฏิบัติต่างๆ เกี่ยวกับการค้าไทย-ลาว

มีหลักฐานระบุว่าล้านนากับล้านช้างมีความสัมพันธ์ทางการค้ามานาน จากกฎหมายโคสธาราษฎร์ระบุว่า มีพ่อค้าจากเวียงจันทน์นำสินค้าประเภทเกลือ ปลาสด ปลาร้า เข้ามาค้าขายยังล้านนา รวมถึงพ่อค้าจากหลวงพระบางนำกำยาน และครั้งมาขายที่ล้านนาด้วยเช่นกัน

การค้าระหว่างล้านช้าง อโยธยา และล้านนาเป็นการค้าในระบบ คือเป็นการค้าที่ต้องผ่านพระคลังสินค้า โดยมีขุนนาง ข้าราชการของกษัตริย์เป็นผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ค้า หรือเป็นตัวแทนกว่านซื้อสินค้าของป่าที่หายากและขายได้กำไรดี ที่เรียกว่าระบบผูกขาดการค้าของหลวง สินค้าที่ผูกขาดเป็นสินค้าต้องห้าม ถ้าสินค้าชนิดใดที่รัฐสงวนสิทธิในการซื้อขาย ราษฎรไม่มีสิทธิ์ที่จะซื้อขายสินค้าต้องห้ามด้วยตัวเอง ต้องขายให้กับผู้แทนของรัฐเท่านั้น แต่ในภาคปฏิบัติพบว่าการค้านอกระบบ คือราษฎรแอบลักลอบซื้อขายกันเองกับพ่อค้าต่างชาติอย่างลับๆ ซึ่งผู้ขายขายได้ราคาดีกว่า และผู้ซื้อก็ได้ราคาถูกลงกว่าเช่นกัน สินค้าต้องห้าม เช่น ข้าว นอแรด งาช้าง พันท้าย กำนยาน ครั่ง ผาง น้ำผึ้ง และชะมดเทศ (ยุพิน เข็มมุกด์, 2536 : 96)

ในช่วงระยะเวลาที่ลาวตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศสนั้น การค้ากับต่างประเทศของลาวผูกติดกับนโยบายของเจ้าอาณานิคมคือฝรั่งเศส ทรัพยากรธรรมชาติของลาวหลายชนิดได้ถูกขุดค้นและนำออกขายยังต่างประเทศ สินค้าส่งออกของลาวส่วนใหญ่คือของป่าที่ทำได้ตามธรรมชาติและผลิตภัณฑ์จำนวนหนึ่งที่เหลือใช้จากการบริโภคภายในประเทศ ส่วนสินค้านำเข้าคือสินค้าที่จำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของฝรั่งเศสที่ปกครองลาวอยู่ในขณะนั้น และถูกส่งมาจากมหาสมุทรผ่านเมืองสตั้งแตงเข้าสู่ลาว สายเวียดนาม ผ่านแขวงสะหวันนะเขต ปากเซ และเวียงจันทน์

การติดต่อค้าขายส่วนใหญ่ที่ทำกับประเทศไทยดำเนินไปท่ามกลางมาตรการกีดกันทางการค้า (Protectionism) โดยอำนาจการปกครองของฝรั่งเศสได้มีการวางระเบียบภาษีอากรตรวจตราระหว่างชายแดนไทย-ลาว และได้วางระบบคมนาคม เพื่อสกัดกั้นการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างลาว-ไทย และบังคับให้แลกเปลี่ยนค้าขายกับแค้วนอื่นๆ ในอินโดจีนเอง สถิติการค้าระหว่างลาว-ไทยในช่วงนี้ได้รับการบันทึกไว้ร่วมกับสถิติการค้าระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส (มานะ มาลาเพชร, 2537 : 37)

สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ทางการค้าในช่วงนี้ไม่ค่อยโดดเด่นมากนัก เป็นการซื้อขายเล็กๆ น้อยๆ และใช้ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้า (Barter System) ของประชาชนตามเขต ชายแดน เพราะในอดีตยังไม่มีควมจำเป็นที่จะต้องทำการค้าเพื่อแสวงหาผลประโยชน์มากมาย ประชาชนทำการเกษตรเพียงแคให้พอเพียงต่อการยังชีพ และรัฐมีระบบผูกขาดการค้าขายสินค้า ประชาชนจึงไม่มีอิสระในการค้าขายเท่าที่ควร แต่เมื่อประเทศจักรวรรดินิยมเข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในอินโดจีน ทำให้ระบบการค้าขายได้เปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยและลาวชะลอลงช่วงระยะเวลาหนึ่ง

3.2 ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1945) ถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองในลาว (ค.ศ. 1975)

3.2.1 ความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

เมื่อลาวตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1899 ในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ลาวก็ได้ห่างเหินกับไทยไปโดยปริยาย เพราะฝรั่งเศสไม่ไว้ใจเกรงว่าผู้นำลาวจะคบคิดกับไทยกระทำการที่ป้อนทำลายความมั่นคงของฝรั่งเศสในอินโดจีน แต่ความสัมพันธ์ฉันพี่น้องระหว่างชนชั้นชาวบ้านไทย-ลาวนั้นก็ยังคงอยู่ในระดับเดิม คือยังมีการข้ามโขงไปมาหาสู่กันเช่นเคย ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง (ศรี อินทบัณฑิต และคณะ, 2531 : 5) รวมทั้งการเข้าร่วมประเพณี และวัฒนธรรมที่ประชาชนตามแนวชายแดนสองฝั่งโขงจัดขึ้น

3.2.2 ความสัมพันธ์ด้านการเมือง

ความสัมพันธ์ไทยและลาวปรากฏชัดเจนอีกครั้งหนึ่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1945) เป็นต้นมา เมื่อชนชั้นผู้นำลาวได้รวมตัวกันอย่างแข็งขันเพื่อกู้ชาติให้พ้นจากการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ผู้นำขบวนการชาตินิยมลาวหลายท่านเข้ามาลี้ภัยทางการเมืองในไทย และได้ดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศสในช่วง ค.ศ. 1941-1947 กลุ่มผู้นำชาตินิยมประกอบด้วย เจ้าเพชรราช เจ้าสุวธรรมภูมา เจ้าสุภานุวงศ์ นายไถสอน พมวิหาน

นายพู่มี วงวิจิตร และนายหนูฮัก พูนสะหวัน¹³ เป็นต้น (มณฑล คงแถวทอง, 2539 : 7) ซึ่งได้ร่วมกันต่อสู้กับฝรั่งเศส เพื่อให้ลาวเป็นเอกราช โดยจัดตั้งขบวนการ "ลาวอิสระ" ขึ้นใน ค.ศ. 1945 และต่อมาได้ตั้งเป็นรัฐบาลลาวอิสระ แต่ขาดผู้สนับสนุนทั้งกำลังและเงินทุน จึงทำได้แต่เพียงการต่อสู้แบบกองโจร ในปี ค.ศ. 1946 คณะรัฐบาลลาวอิสระได้ลี้ภัยทางการเมืองเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เนื่องจากฝ่ายแพ้แก่กองทัพฝรั่งเศสที่ช่วยเหลือพระเจ้าศรีสว้างวงศ์ในการต่อต้านลาวอิสระ การลี้ภัยทางการเมืองเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนั้น รัฐบาลไทยก็ได้ให้ที่พักและอำนวยความสะดวกอย่างสมเกียรติ

ต่อมาใน ค.ศ. 1949 ได้มีการเจรจาเรื่องเอกราชของลาวกับฝรั่งเศสและคณะลาวอิสระเกิดแตกแยกเป็นสามฝ่าย

ฝ่ายแรก ได้แก่ เจ้าเพชรราชขอลี้ภัยทางการเมืองในไทย

ฝ่ายที่สอง ซึ่งได้แก่ เจ้าสุวรรณภูมายอมรับข้อเสนอของฝรั่งเศสที่จะให้ลาวมีการปกครองตนเอง โดยยังมีฐานะเป็นรัฐสมทบในสหพันธ์ฝรั่งเศสไปก่อน จึงได้เดินทางกลับลาว

ฝ่ายที่สาม ได้แก่ เจ้าสุภานุวงศ์ต้องการให้ฝรั่งเศสมอบเอกราชสมบูรณ์แก่ลาวในทันที ได้ประกาศที่จะทำการต่อสู้กับฝรั่งเศส จึงไม่กลับประเทศลาว แต่ได้เดินทางไปยังประเทศจีนและเวียดนามแทน และได้ขอรับการสนับสนุนจากพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามห์ จัดตั้งกองทัพประชาชนขึ้นภายใต้ชื่อว่า "ขบวนการปะเทดลาว" จึงสามารถขยายการปฏิบัติการแบบกองโจรได้กว้างขวางกว่าขบวนการลาวอิสระ

จากความร่วมมือกันระหว่างขบวนการปะเทดลาว พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามห์และพรรคประชาชนกัมพูชา ได้ทำการรุกรบกับทหารฝรั่งเศสทุกด้าน จนในที่สุดฝรั่งเศสจำเป็นต้องยอมให้เอกราชกับลาว เวียดนาม และกัมพูชา ในวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 1953 โดยการลงนามในสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีระหว่างฝรั่งเศสและลาว (Franco-Laotian Treaty of Friendship and Association 1953) (สุรชัย ศิริไกร, 2541 : 425) และสมเด็จพระเจ้าศรีสว้างวงศ์ได้ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญ ซึ่งเท่ากับมอบพระราชอำนาจปกครองให้กับประชาชน ถือว่าสมเด็จพระเจ้าศรีสว้างวงศ์ทรงเป็นกษัตริย์ปกครองลาวอย่างประเทศราชอีกครั้ง แต่อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ และ

¹³ ผู้นำลาวเหล่านี้หากมิใช่เชื้อพระวงศ์จากหลวงพระบางก็เป็นขุนนางที่ได้รับการศึกษาจากตะวันตก (โดยเฉพาะฝรั่งเศส) ได้แยกเป็น 2 กลุ่ม ตามพื้นฐานทางครอบครัวและพื้นฐานทางการศึกษา กลุ่มแรกคือกลุ่มเชื้อสายราชวงศ์และขุนนาง อีกกลุ่มเป็นผู้นำที่มีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเวียดนาม (ศรีประภา เพชรมีศรี ในอุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และพรพิมล ตรีโชติ บก., 2542 : 218)

ประทับอยู่ที่หลวงพระบางจนกระทั่งสิ้นพระชนม์ ในปี ค.ศ. 1959 และราชโอรสได้ขึ้นครองราชต่อ มา ทรงพระนามว่า "สมเด็จพระเจ้าศรีสว่างวัฒนา" ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์สุดท้ายของลาว

เมื่อประเทศลาวได้รับเอกราชและเป็นอิสระจากการครอบครองของจักรวรรดินิยม ฝรั่งเศส และได้เกิดปัญหาแบ่งแยกออกเป็น 3 ฝ่าย คือระหว่างลาวที่นิยมตะวันตก ลาวที่นิยม คอมมิวนิสต์ และลาวที่เป็นกลาง ทำให้เกิดการสู้รบภายในประเทศขึ้น เป็นช่วงระยะเวลาของการ ทำศึกแย่งชิงอำนาจระหว่างลาว 3 ฝ่าย หรือ "ศึกสามเจ้าลาว"

ส่วนผู้นำไทยและสหรัฐอเมริกาเล็งเห็นว่าการขยายตัวของขบวนการปะเทดลาวซึ่งมี เวียดนามเหนือและจีนเป็นผู้สนับสนุนนั้น จะเป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพและความเป็นปึกแผ่น ของลาว และจะขยายตัวมาสู่ไทย การป้องกันคือร่วมมือกันสนับสนุนรัฐบาลลาวฝ่ายขวาทั้งทาง การเมือง เศรษฐกิจ และการทหารอย่างลับๆ

ตลอดระยะเวลาเกือบ 20 ปี (ค.ศ. 1954 - 1975) รัฐบาลลาวที่กรุงเวียงจันทน์โดยการ สนับสนุนของสหรัฐอเมริกา และไทย ได้พยายามปราบปรามฝ่ายขบวนการปะเทดลาวของเจ้า สุภานุวงศ์ และนายไกสอน พมวิหาน ด้วยกำลังแต่ล้มเหลว นอกจากนี้ความพยายามจัดตั้งรัฐบาล ผสมที่เป็นกลางภายใต้การนำของเจ้าสุวรรณภูมาทั้งสามครั้ง (ปี ค.ศ. 1957, 1962 และ 1974) ก็ ประสบความล้มเหลวเช่นกัน ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวได้รับการสนับสนุนด้านอาวุธ กำลังพลจาก เวียดนามเหนือ และการเงินและอาวุธจากสหภาพโซเวียต จีน และกลุ่มประเทศสังคมนิยมในยุโรป ตะวันออก สหรัฐอเมริกาได้ทำสงครามลับในลาวโดยการสนับสนุนด้านเงิน อาวุธ และที่ปรึกษาทาง ทหารแก่รัฐบาลลาว และกองทัพชาวเขาเผ่าม้งของนายพลวังเป่า ฝึกอบรมทหารรัฐบาลลาว 30,000 คน และกองกำลังม้งของนายพลวังเป่าอีก 30,000 คน และไทยได้ส่งกองกำลังทหาร จำนวน 20,000 คน ไปช่วยรัฐบาลฝ่ายขวาสู้รบกับพรรคคอมมิวนิสต์ลาว (สุรชัย ศิริไกร, 2541 : 15 -17)

การแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาและไทยในความขัดแย้งทางการเมืองในลาวทำให้การ สู้รบกลายเป็นสงครามใหญ่และยืดเยื้อกว่า 10 ปี จาก ค.ศ. 1960 – ค.ศ. 1973 และทำให้ไทยและ สหรัฐอเมริกาเป็นศัตรูที่สำคัญของขบวนการปะเทดลาว ดังนั้นเมื่อฝ่ายขบวนการปะเทดลาวได้ชัย ชนะทางทหารและการเมืองอย่างเด็ดขาดในปี ค.ศ. 1975 พรรคคอมมิวนิสต์ลาวจึงไม่ไว้ใจ ประเทศไทยตลอดมา

สงครามในลาวแม้ว่าจะจะเป็นสงครามลับ เพราะเป็นสงครามที่ไม่มีการประกาศ แต่ สงครามในลาวก็เป็นส่วนหนึ่งของสงครามเย็นที่มีความสำคัญต่อประเทศลาวและภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้

ความขัดแย้งระหว่างลาว 3 ฝ่ายได้ดำเนินต่อไป จนในที่สุดสงครามกลางเมืองในลาว ก็ทวีความรุนแรงขึ้น ประเทศต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในลาวจึงพยายามให้ลาวทั้ง สามฝ่ายหยุดยิง ซึ่งได้มีการเจรจาหลายครั้ง ในที่สุดได้มีการเจรจาหยุดยิงที่เมืองซูริค ประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1961 ตาม "ข้อตกลงเจนีวา"

ภายใต้ความยุ่งเหยิงของการปกครองของรัฐบาล 3 ฝ่าย และการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกา การต่อสู้ของกองทัพปลดปล่อยประชาชนลาวภายใต้การนำของนายไกสอน พมวิหาน ซึ่ง ในปี ค.ศ. 1972 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "พรรคประชาชนปฏิวัติลาว" (The Lao People's Revolutionary Party) ทำการสู้รบเพื่อปลดปล่อยลาวให้พ้นจากการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาเริ่ม ถอนทหารออกจากเวียดนามและลาวทีละน้อย ในระหว่างนั้นพรรคประชาชนปฏิวัติลาวก็เริ่ม ประชุมเพื่อหาแนวทางจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นใหม่ ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1973

ต้นปี ค.ศ. 1974 ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวได้สนับสนุนนักเรียนนักศึกษาให้เดินขบวน ขับไล่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของฝ่ายขวา

5 เมษายน ค.ศ. 1974 รัฐบาลผสมจัดตั้งสำเร็จโดยมีเจ้าสุวรรณหงษ์ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ปกครองประเทศด้วยความขัดแย้ง

1 เมษายน ค.ศ. 1975 เจ้ามหาชีวิตลาวก็ได้ประกาศยุบสภา ตั้งแต่นั้นบรรดา ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เห็นภัยคอมมิวนิสต์ที่ครอบงำลาวจึงหลบหนีออกนอกประเทศ

2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้ยกเลิกรัฐบาลผสม ล้ม เลิกสถาบันกษัตริย์ แล้วสถาปนาการปกครองใหม่โดยใช้ระบบสังคมนิยม มีเจ้าสุภานุวงศ์เป็น ประธานประเทศ มีนายไกสอน พมวิหานเป็นประธานสภารัฐมนตรี (นายกรัฐมนตรี) บริหาร ประเทศต่อมา และเปลี่ยนชื่อประเทศเป็น **"สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว"** หรือ **สปป.ลาว** (The Lao People's Democratic Republic – The Lao PDR) และประกาศให้วันที่ 2 ธันวาคม ของทุกปีเป็นวันชาติของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แบ่งเขตการปกครอง ออกเป็นรัฐ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่กำแพงนครเวียงจันทน์ และมีรัฐต่างๆ อีก 16 รัฐ ซึ่งแต่ละรัฐก็คือ แขวงหรือจังหวัดต่างๆ ผู้ปกครองแขวงเรียกว่า "ประธานแขวง" แขวงที่สำคัญได้แก่ เวียงจันทน์ หลวงพระบาง สะหวันนะเขต และจำปาสัก มีระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์และได้รับการ ช่วยเหลือทั้งทางด้านการเมือง และเศรษฐกิจจากค่ายคอมมิวนิสต์ยุโรปและเวียดนามนับแต่นั้นมา

ประเทศไทยได้ให้การรับรองระบอบการปกครองใหม่ของ สปป.ลาว โดยรัฐบาลไทย ถือว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องกิจการภายในของ สปป.ลาวโดยเฉพาะ และ รัฐบาลไทยก็ไม่มียุติบายที่จะเข้าแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก

เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองของลาวดังกล่าว ภายหลังจากปี ค.ศ. 1975 ไทยจำเป็นต้องได้ให้ที่พักอาศัยแก่ชาวลาวที่อพยพหลบหนีระบบการปกครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์จำนวนหลายแสนคน ด้วยเหตุผลด้านมนุษยธรรม ไทยต้องจัดตั้งศูนย์อพยพชาวลาวตามจังหวัดชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงด้านติดกับ สปป.ลาวหลายศูนย์ และได้เรียกร้องขอการสนับสนุนจากนานาประเทศให้ความช่วยเหลือโครงการรับผู้อพยพลาวกลับประเทศเดิม ภายใต้อำนาจของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ แต่การกระทำของรัฐบาลไทยก็ถูกรัฐบาลของ สปป.ลาว มองในแง่ร้าย โดยกล่าวหาว่ารัฐบาลไทยให้การสนับสนุนขบวนการลาวฝ่ายขวาผู้ชาติที่อาศัยอยู่ในฝั่งไทยตามศูนย์อพยพต่างๆ ซึ่งสร้างความไม่มั่นคงต่อรัฐบาลลาว (สุรชัย ศิริไกร, 2541 : 141)

จากสถานการณ์และความยุ่งยากในลาวที่มีอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ครอบงำอยู่นี้เองที่ทำให้ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ล่อแหลมต่ออันตรายอันเกิดจากการคุกคามของกองกำลังต่างชาติ ด้วยเหตุนี้การดำเนินนโยบายทางการเมืองและการทูตต่อ สปป.ลาว จึงช่วยมิให้เกิดสถานการณ์ที่จะส่งผลกระทบต่อเอกราชและอธิปไตยของชาติได้อย่างน้อยก็ช่วงระยะเวลาหนึ่ง การแสดงท่าทีของรัฐบาลไทยต่อสถานการณ์ใน สปป.ลาวซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับลาวในช่วงดังกล่าว จึงเป็นประวัติศาสตร์ไทยบทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับ สปป.ลาวซึ่งเป็นเพื่อนบ้านของไทย ซึ่งขณะนั้นกำลังถูกอิทธิพลของคอมมิวนิสต์เข้าแทรกแซงอย่างหนัก และประเทศไทยก็สามารถรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับลาวเอาไว้ได้ระดับหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะไม่สู้แจ่มใสนัก ขณะเดียวกันประเทศไทยก็สามารถรักษาอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพของเขตแดนของตนเอาไว้ได้

สรุปแล้วความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาว ค.ศ. 1954 -1975 ปรากฏขึ้นในสองลักษณะกว้างๆ คือมิตรภาพระหว่างไทยและลาวฝ่ายขวา โดยรัฐบาลไทยทุกสมัยประกาศยอมรับรัฐบาลลาวฝ่ายขวา และให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และวิชาการ โดยเฉพาะในด้านการทหารนั้นรัฐบาลไทยได้ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลลาวฝ่ายขวาในด้านการส่งกำลังทหารเข้าร่วมรบในลาว การอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาจัดตั้งฐานทัพและการฝึกอบรมด้านการทหาร เป็นต้น รูปแบบการร่วมมือกับรัฐบาลลาวฝ่ายขวาเป็นผลให้สัมพันธภาพระหว่างไทยกับรัฐบาลลาวฝ่ายซ้าย ตลอดจนรัฐบาลลาวที่มีนโยบายเป็นกลางปรากฏในลักษณะที่ตรงกันข้าม ลักษณะความสัมพันธ์ไทยและลาวในช่วงนี้มีปัจจัยมาจากสภาพการณ์ภายนอกอีกด้วย โดยเฉพาะสงครามเย็น (Cold War) ที่มีสภาพขัดแย้งกันรุนแรงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคอื่นๆ ของโลก ซึ่งมีส่วนให้ไทยเข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามอินโดจีนอย่าง

หลีกเลี่ยงไม่ได้ และพยายามดำเนินนโยบายทุกวิถีทางเพื่อผลประโยชน์ในด้านความมั่นคงของไทย เป็นสำคัญ

3.2.3 ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

หลังจาก สปป.ลาว เป็นเอกราชจากฝรั่งเศส การส่งสินค้าผ่านแดนมายังลาวก็ได้เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่สินค้าส่งผ่านมาจากเวียดนามและกัมพูชาก็เปลี่ยนมาทางประเทศไทย ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น สถานการณ์ของเวียดนามและลาวไม่อยู่ในความสงบ ไม่สะดวกที่จะเป็นเส้นทางส่งผ่านสินค้า และระยะทางของการขนส่งจากประเทศไทยนั้นใกล้ และได้รับความสะดวกกว่ามาก การค้าระหว่างไทย-ลาวก็เป็นไปแบบเสรี พ่อค้าไทยที่ทำการค้ากับลาวส่วนใหญ่จะเป็นนักธุรกิจที่มีภูมิลำเนาและสำนักงานอยู่ตามบริเวณจังหวัดชายแดน

การค้าไทยและ สปป.ลาวในช่วง ค.ศ. 1956 – 1975 มีมูลค่าระหว่าง 11 ล้านบาท ถึง 715 ล้านบาท (ตารางที่ 3.2) ซึ่งความผันผวนดังกล่าวขึ้นอยู่กับสถานการณ์การเมืองภายในของลาว และระดับความสัมพันธ์ของสองประเทศ เพราะในช่วงเวลานี้ได้เกิดความขัดแย้งของลาว 3 ฝ่าย และไทยได้เข้าไปแทรกแซงการเมืองภายในของลาว และทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ลาวไม่ไว้วางใจไทย ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

ในด้านดุลการค้านั้น ลาวเป็นฝ่ายเสียเปรียบดุลการค้าต่อไทย เนื่องจากลาวมีสภาพเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาสินค้าของไทยเป็นสำคัญ สินค้าออกจากไทยที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค กระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ สินค้าออกจากลาวมาไทยเป็นสินค้าประเภทไม้

รัฐบาลไทยมีนโยบายดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อ สปป.ลาวในด้านต่างๆ อาทิ ไทยได้ให้รัฐบาลลาวกู้เงิน 1,250,000 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อซื้อซีเมนต์สร้างเขื่อนน้ำงึม โดยรัฐบาลลาวจะทดแทนเงินจำนวนนี้ด้วยการแลกเปลี่ยนกระแสไฟฟ้าคืนให้ไทย กระทรวงเศรษฐกิจได้จัดตั้งหน่วยติดต่อทางการค้ากับ สปป.ลาวในรูปแบบบริษัทจังหวัดจำนวน 4 หน่วย คือที่อุบลราชธานี นครพนม หนองคาย และเลย

ตารางที่ 3.2 สถิติการค้าระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาว ค.ศ. 1956 - 1975

มูลค่า : ล้านบาท

ปี	มูลค่าสินค้าที่ไทยส่งไป		มูลค่าสินค้าที่ไทยนำเข้า		รวมมูลค่าการค้า		ดุลการค้า		
	บาท	เพิ่ม/ลดจากปีก่อน (%)	บาท	เพิ่ม/ลดจากปีก่อน (%)	บาท	เพิ่ม/ลดจากปีก่อน (%)	เกินดุล		
							บาท	บาท	%
1956	20.01	N.A	0.58	N.A	20.60	N.A	19.43	N.A	N.A
1957	71.96	259.5	0.53	-8.3	72.50	251.9	71.43	60.00	267.5
1958	47.54	-33.9	0.68	27.9	48.22	-33.5	46.86	-21.56	-34.4
1959	30.68	-35.5	0.46	-33.0	31.14	-35.4	30.20	16.66	-35.5
1960	11.13	-63.7	0.29	-36.4	11.42	-63.3	10.47	-19.63	-64.1
1961	15.40	38.2	0.52	77.2	15.90	39.2	14.82	3.98	36.7
1962	9.94	-35.4	70.89	-86.2	10.01	-37.0	9.87	-4.95	-33.4
1963	69.28	596.7	3.52	4,866.6	72.80	626.9	65.76	55.88	533.1
1964	204.55	195.3	4.61	30.9	209.16	187.3	199.94	134.18	-76.8
1965	46.31	-77.4	0.01	-99.7	46.33	-77.9	46.30	-153.64	-76.8
1966	13.89	-69.4	N.A	-100.0	13.89	-70.0	13.89	-32.40	-69.9
1967	11.68	-15.9	0.03	N.A	11.71	-15.7	11.65	-8.25	-16.2
1968	17.07	46.3	0.20	581.5	17.28	47.6	16.88	5.23	44.9
1969	11.35	-33.6	0.04	-78.0	11.39	-34.1	11.30	-5.57	-33.0
1970	434.71	3,730.5	32.12	72,617.1	466.88	3,997.6	402.60	391.29	3,461.4
1971	320.62	-26.2	45.85	42.8	366.48	-21.5	274.77	-127.82	-31.8
1972	555.90	72.8	80.22	74.9	634.12	73.0	473.67	198.90	72.1
1973	610.99	10.3	104.56	30.3	715.55	12.8	506.42	32.75	6.9
1974	503.55	-17.6	156.05	49.2	659.61	-7.8	347.50	-158.93	-56.3
1975	254.38	-49.5	102.35	-34.4	356.73	-45.9	152.50	-158.47	-56.3

ที่มา : รัฎฐาภิพทย์ ศรีพนา วัชรินทร์ ยงศิริ และมานะ มาลาเพชร, การค้าไทย-อินโดจีน, กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535 : 197

นอกจากนี้ไทยยังเริ่มให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการในกรอบของกรมวิเทศสหการ (เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1954) เมื่อไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกแผนโคโลมโบ ในระยะเริ่มต้นรัฐบาลไทยได้ส่งอาจารย์ไทยจำนวน 5 คน มาช่วยสอนในสถาบันต่างๆ ของลาว กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาวางโครงการช่วยเหลือนักศึกษาลาวให้เข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทยปีละประมาณ 300 คน กระทรวงสาธารณสุขเสนอโครงการช่วยเหลือให้ความสะดวกในการศึกษาแก่นักศึกษาแพทย์ของลาว และให้ความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของลาวมาดูงานสาธารณสุขของกรมต่างๆ

และในส่วนภูมิภาค กระทรวงวัฒนธรรมได้เสนอให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรของ สปป.ลาว (ณรงค์ พ่วงพิศ, 2540 : 80)

3.3 ความสัมพันธ์หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในลาว (ค.ศ. 1975) ถึงก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจหรือใช้นโยบายจินตนาการใหม่ (ค.ศ. 1986)

3.3.1 ความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ในช่วงเวลาดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและ สปป.ลาวซึ่งทั้งสองประเทศเรียกว่า “ความสัมพันธ์พิเศษ” ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ ในขณะที่ความสัมพันธ์กับประเทศไทยดำเนินไปอย่างตึงเครียดขึ้นอย่างชัดเจน

ส่วนใน สปป.ลาวเองเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงเกิดการจำกัดเสรีภาพทางด้านการเมือง และนำมาซึ่งการจำกัดเสรีภาพด้านอื่นๆ ของประชาชนชาวลาวด้วยเช่นกัน การปฏิบัติศาสนกิจในลาวแม้จะไม่มีข้อห้ามอย่างเปิดเผย แต่ก็ถูกจำกัด พุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่อยู่คู่คนลาวมานานตั้งแต่อดีต ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้กับระบบและอำนาจทางการเมืองใหม่ วัดและพระซึ่งเป็นหนึ่งในระบบการศึกษาที่มีอยู่ทั่วไปในประเทศถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์สังคมนิยม ในช่วงปี ค.ศ. 1976 – 1977 การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาถูกจำกัด ประเพณีดั้งเดิมเช่นการนุ่งซิ่นกลายเป็นสิ่งต้องห้าม แต่ต่อจากนั้นอีก 10 ปี มาตราการทางการเมืองและสังคมก็ได้รับการผ่อนคลายนลง การนุ่งซิ่นกลับกลายเป็นวัฒนธรรมที่รัฐสนับสนุน และส่งเสริมการประกอบกิจกรรมทางศาสนาให้เป็นวัฒนธรรมประเพณีของประชาชน (ศรีประภา เพชรมีศรี, 2542 : 221)

ถึงอย่างไรก็ตาม ความผูกพันทางด้านเชื้อชาติ และวัฒนธรรมของประชาชนไทยและลาว ก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เช่น สปป.ลาวส่งคณะศิลปินมาร่วมงานมหกรรมดนตรีและนาฏศิลป์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กรุงเทพฯ ในปี ค.ศ. 1976 และส่งคณะนาฏศิลป์มาแสดงที่ประเทศไทยอีกหลายครั้ง ในปี ค.ศ. 1986 และ 1988 ส่วนไทยก็ได้ส่งดนตรีและนาฏศิลป์ไปแสดงที่นครเวียงจันทน์ และหลวงพระบาง ในปี ค.ศ. 1986 มีประเพณีการแข่งขันเรือยาวมิตรภาพ¹⁴หนองคายเวียงจันทน์ ซึ่งมีขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม ค.ศ. 1979 ณ บริเวณท่าบ้านจอมแจ้ง เมืองสีลัดตะนาบ แขวงคำม่วนนครเวียงจันทน์ การแข่งขันเรือยาวนครพนมและแขวงคำม่วนในปีเดียวกัน เป็นต้น ซึ่งเป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามของท้องถิ่นในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน

¹⁴ภาษาลาวเรียกว่า “ซ่งเรือมิตรตะพาบ”

ถึงแม้ว่าในช่วงนี้ความสัมพันธ์ในระดับรัฐบาลและรัฐบาลจะไม่เห็นเด่นชัด เพราะจากปัจจัยทางด้านจิตวิทยา เมื่อลาวมีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับเวียดนาม ซึ่งมีระบอบการปกครองที่เหมือนกัน และเวียดนามยังเข้ามาช่วยเหลือลาวในด้านการทหารและเศรษฐกิจแล้ว แต่ความสัมพันธ์ระดับประชาชนต่อประชาชนก็ยังเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและ สปป.ลาวอยู่

3.3.2 ความสัมพันธ์ด้านการเมือง

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของลาวในปี ค.ศ. 1975 การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาว ก็หาได้หยุดชะงักลงเสียทีเดียวไม่ ด้วยผู้นำของทั้งสองประเทศต่างก็พยายามที่จะคงความสัมพันธ์ต่อกันไว้ แม้จะมีปัญหาอุปสรรคเนื่องจากเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงการปกครองในลาวก็ตาม โดยในบางช่วงระยะดังกล่าวบรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศค่อนข้างตึงเครียด เช่น ปัญหาการปะทะทางทหารตามแนวพรมแดน ทั้งทางบกและทางน้ำ มีความขัดแย้งทางการทูต โดยเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1975 รัฐบาลลาวได้จับทูตทหารไทยโดยอ้างว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสมเนื่องจากการเคลื่อนไหวเป็นภัยต่อลาว และได้เนรเทศทูตทหารของไทยออกจาก สปป.ลาว รัฐบาลไทยก็ได้ตอบโต้ด้วยการจับนักการทูตลาวในฐานะบุคคลไม่พึงปรารถนา และให้ออกจากไทยโดยเร็วที่สุด (นภดล ชาติประเสริฐ, 2540 : 18) และเมื่อวันที่ 17 – 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1975 ทหารลาวยิงเรือลาดตระเวนไทยในแม่น้ำโขง ล.123 ทำให้ทหารไทยเสียชีวิต 1 ราย และบาดเจ็บ 3 นาย รัฐบาลไทยได้ตอบโต้โดยการปิดพรมแดนและเรียกเอกอัครราชทูตไทยประจำลาว คือ นายเสวต โกมลภูติ กลับประเทศไทย และประกาศปิดพรมแดนด้านหนองคายเป็นการตอบโต้

ความสัมพันธ์ไทยและลาวได้พัฒนาขึ้นในระดับหนึ่ง เมื่อรัฐบาลชุดใหม่ของ สปป.ลาวภายใต้การนำของท่านไกสอน พมวิหาน ได้แสดงท่าทีผ่อนคลาย และแสดงท่าทีที่จะสร้างสายสัมพันธ์เป็นบ้านใกล้เรือนเคียงที่ดีระหว่างลาวกับไทย และฝ่ายไทยเองก็ได้แสดงท่าทีเป็นมิตรต่อ สปป.ลาวมากขึ้น เมื่อม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีของไทยในขณะนั้นได้แถลงว่าประเทศไทยพร้อมที่จะเจรจากับ สปป.ลาวเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่ ขอให้ฝ่ายลาวเป็นผู้กำหนดเวลาว่าพร้อมเมื่อใด ซึ่งท่าทีที่เป็นมิตร และความพยายามในการปรับความสัมพันธ์ของรัฐบาลลาวและไทยครั้งนั้นทำให้ความสัมพันธ์ที่เคยตึงเครียดเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ต่อจากรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็เป็นรัฐบาลชุดใหม่ของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (20 เมษายน – 6 ตุลาคม 1976) ก็มีแนวนโยบายต่างประเทศที่สำคัญคือ การมีสัมพันธ-

ไม่ตรีกับทุกประเทศโดยไม่คำนึงถึงข้อแตกต่างในระบบการปกครองและเศรษฐกิจ และจะปรับความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศในอินโดจีน ซึ่งมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับ สปป.ลาวสืบต่อจากรัฐบาลชุดก่อน อันเป็นการปฏิบัติตามนโยบายที่แถลงไว้ การแสดงท่าทีประนีประนอมและความต้องการสร้างสายสัมพันธ์ในระดับปกติของ สปป.ลาวปรากฏชัดเจนขึ้น เมื่อท่านไกสอน พมวิหาน กล่าวว่า "พวกเราประกาศแถลงว่าพวกเราจะยินดีเจรจาและแก้ไขปัญหาที่มีการเกี่ยวพันระหว่างสองประเทศ" ผลจากสถานการณ์คลี่คลาย ไทยจึงได้เปิดพรมแดนไทย-ลาวเพิ่มขึ้นอีก 2 จุด คือ ที่อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม และอำเภอช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี และได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมไทย-ลาว ค.ศ. 1976 เป็นครั้งแรกนับแต่ สปป.ลาวมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสังคมนิยมคอมมิวนิสต์

ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ โดยมีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร (8 ตุลาคม ค.ศ. 1976 - 20 ตุลาคม ค.ศ. 1977) เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการดำเนินนโยบายสวนทางกับรัฐบาลที่ผ่านมา นายธานินทร์เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน และให้ความสำคัญต่อการสร้างเสริมความมั่นคงกับกลุ่มประเทศอาเซียน สำหรับกลุ่มประเทศอินโดจีนนั้น รัฐบาลให้ความสนใจเป็นอันดับรอง ความหวาดระแวงคอมมิวนิสต์ของผู้นำไทยมีผลให้นโยบายต่างประเทศเปลี่ยนจากลักษณะความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน (Equidistance Policy) ไปสู่การต่อต้านคอมมิวนิสต์ (Anti-communist Policy) โดยหันกลับไปใช้นโยบาย "ผูกพันกับสหรัฐอเมริกา" และไม่สนใจที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มประเทศอินโดจีน ซึ่งรัฐบาลนายธานินทร์ได้แสดงทัศนคติว่าถึงเวลาแล้วที่ไทยควรจะยุติการดำเนินการใดๆ อันเสมือนเป็นการเดินไปตามแผนหรือการชี้นำของฝ่ายคอมมิวนิสต์ (พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, 2540 : 49) ทำให้นโยบายผ่อนคลายเป็นตึงเครียดระหว่างไทย-ลาวล้มเหลวลง และเกิดความตึงเครียดตามชายแดนไทย-ลาวเพิ่มมากขึ้นตามมา

ปลาย ค.ศ. 1977 ความสัมพันธ์ไทยและลาวจึงมีการพัฒนาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้ปฏิบัติยึดอำนาจจากรัฐบาลนายธานินทร์ และขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1977 โดยเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศใหม่ เน้นนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ และเป็นมิตรกับทุกประเทศโดยไม่คำนึงถึงข้อแตกต่างทางลัทธิอุดมการณ์ ดำเนินนโยบายต่อมหาอำนาจทั้งสหรัฐอเมริกา จีน และโซเวียต โดยหันกลับมารักษาความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันของประเทศต่างๆ ไว้อีกครั้งหนึ่ง (พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, 2540 : 51) ปรับปรุงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านสังคมนิยม คือ สปป.ลาว เวียดนาม กัมพูชา และสหภาพโซเวียต ซึ่งก็ได้รับการตอบสนองจากท่านไกสอน พมวิหานเป็นอย่างดี มีการออก

“แถลงการณ์ร่วมไทยและลาว ค.ศ. 1978”¹⁵ ซึ่งเป็นฉบับที่สองตั้งแต่ลาวเปลี่ยนการปกครอง มีการประชุมร่วมทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจของสองฝ่าย และมีการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยือนระหว่างกันของเจ้าหน้าที่ระดับสูง โดยเฉพาะการเยือนลาวของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และคณะ ในวันที่ 4 – 6 มกราคม ค.ศ. 1979 ซึ่งถือว่าเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของไทยที่ไปเยือนลาวอย่างเป็นทางการ และต่อมาท่านโกสอน พมวิทาน และคณะ ได้มาเยือนไทยอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 1 – 4 เมษายน ค.ศ. 1979 ด้วย หลังจากนั้นมีการออกแถลงการณ์ร่วมระหว่างไทยและลาวอีกหลายฉบับ โดยยึดหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ 5 ประการ คือ

1. เคารพเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน
2. เคารพสิทธิของแต่ละประเทศที่จะดำรงอยู่โดยปราศจากการแทรกแซงการคุกคามจากภายนอก
3. ไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน ละเว้นการดำเนินการทำลายต่อกันไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม
4. ระวังข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี
5. ละเว้นการคุกคามหรือใช้กำลังต่อกัน และไม่ยอมให้ผู้อื่นใช้ดินแดนของตนเป็นฐานทัพเพื่อแทรกแซงคุกคาม หรือรุกรานประเทศอื่นไม่ว่ารูปแบบใด

นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้แม่น้ำโขงเป็น “แม่น้ำแห่งมิตรภาพ” และชายแดนไทยและลาวทั้งทางบกและทางน้ำเป็น “ชายแดนแห่งสันติภาพ” เปิดจุดผ่านแดนที่มุกดาหาร-สะหวันนะเขต รวมถึงการขยายสัมพันธ์มิตรภาพ โดยการแลกเปลี่ยนคณะผู้แทนในระดับต่างๆ ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาวเป็นไปอย่างราบรื่นจนกระทั่งปลาย ค.ศ. 1979 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาวค่อยๆ ลดระดับลงเนื่องจากปัญหาทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจภายในของไทย (มณฑล คงแถวทอง, 2539 : 22)

เมื่อพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 มีนาคม ค.ศ. 1980 นโยบายต่างประเทศก็ยังคงรักษาและส่งเสริมสัมพันธ์ไมตรีอันดี ตลอดจนความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจการค้ากับทุกประเทศโดยไม่คำนึงถึงลัทธิการปกครอง แต่แนวนโยบายนี้รัฐบาลชุดของพลเอกเปรมได้ปฏิบัติเป็นบางส่วนเท่านั้นในการสานต่อความสัมพันธ์กับลาว ด้วยเหตุนี้ความสัมพันธ์ไทยและลาวในช่วงนี้จึงมีลักษณะขึ้นๆ ลงๆ ตลอดเวลา (มณฑล คงแถวทอง, 2539 : 25) ปัญหาที่เกิดขึ้น อาทิ ปัญหาข้อขัดแย้งบริเวณพรมแดน เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1980 เมื่อ

¹⁵ ดุรายละเอียด ผนวก ง

เรือ นพข. ล.131 ซึ่งลาดตระเวนลำน้ำโขงถูกทหารลาวยิงด้วยอาวุธ มีผลให้เรือได้รับความเสียหาย ทหารไทยเสียชีวิต 1 นาย และบาดเจ็บ 4 นาย ไทยได้ประท้วงโดยการยื่นบันทึกช่วยจำต่อรัฐบาล ลาว และปิดพรมแดนทางจังหวัดหนองคายและนครพนม หลังจากนั้นความสัมพันธ์ไทย-ลาวก็ดีขึ้น ลงๆ ตลอดเวลา

จนกระทั่งเมื่อ ค.ศ. 1984 ความสัมพันธ์ไทยและลาวลดระดับต่ำสุดเมื่อเกิดกรณีการ อ่างกรรมสิทธิ์เหนือสามหมู่บ้าน คือ บ้านกลาง บ้านใหม่ และบ้านสว่าง เขตอำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานีในเดือนมิถุนายน ซึ่งมีการใช้กำลังทหารอย่างรุนแรงครั้งแรก ด้านการทูตในเดือน กันยายน ค.ศ. 1984 กระทรวงการต่างประเทศลาวออกหนังสือ "ความเป็นจริงแห่งการพิพาทไทย-ลาว" ซึ่งมีเนื้อหาโจมตีไทย และกระทรวงการต่างประเทศของไทยออกหนังสือ "วิวัฒนาการ ความสัมพันธ์ไทย-ลาว"¹⁶ เมื่อต้นปี ค.ศ. 1985 เป็นการตอบโต้ แต่ในเวลาต่อมาท่าที่แข็งกร้าวของ ไทยในกรณีปัญหา 3 หมู่บ้านได้ลดระดับลง มีการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าด้วยกำลังทหาร มีการ เคลื่อนย้ายกำลังทหารออกจากบริเวณดังกล่าว แต่ไทยก็ได้สละสิทธิ์อธิปไตยเหนือ 3 หมู่บ้านแต่ อย่างใด (มณฑล คงแถวทอง, 2539 : 29) ซึ่งถือเป็นอุปสรรคในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่าง ไทยและลาว

ในขณะที่ปัญหาเก่ายังมีได้คลี่คลายก็มีปัญหาใหม่ตามมาคือเรื่องปัญหาหมู่บ้าน ร่มเกล้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1987 ซึ่งปัญหาเริ่มปรากฏ เค้าความตึงเครียด และนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างรุนแรงในเวลาต่อมา

ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยและ สปป.ลาวในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลง การปกครองในลาว ถึงก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจ หรือใช้นโยบายจินตนาการใหม่นี้เป็นความสัมพันธ์ แบบขึ้นๆ ลงๆ ตามนโยบายทางสังคม-จิตวิทยาของผู้นำประเทศไทย ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำบ่อยครั้ง ดังเช่นในช่วงของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งมีนโยบายต่อต้าน คอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน เกิดความตึงเครียดตามแนวชายแดน ทำให้ความสัมพันธ์ของไทยและ สปป.ลาวตกต่ำลงเป็นอันมาก แต่เมื่อถึงรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ก็ได้เปลี่ยน นโยบายต่างประเทศใหม่ โดยเป็นมิตรกับทุกประเทศโดยไม่คำนึงถึงลัทธิอุดมการณ์ ประกอบกับมี ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้นำประเทศของ สปป.ลาว จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศดี ขึ้นเป็นลำดับ จนสมัยรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ความสัมพันธ์ก็ไม่ค่อยราบรื่น เพราะ

¹⁶ กระทรวงต่างประเทศ, 17 ธันวาคม 2541.

รัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการสานความสัมพันธ์กับลาวมากนัก นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่อง
ของเส้นเขตแดน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาวอีกด้วย

3.3.3 ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในลาวเมื่อปี
ค.ศ. 1975 สภาพความสัมพันธ์ที่เป็นมาตั้งแต่เดิมได้เปลี่ยนแปลงไป ในช่วง ค.ศ. 1975 – 1986
สภาพความสัมพันธ์ไทย-ลาว มักจะมีแต่ความขัดแย้งและวิกฤตการณ์ ซึ่งส่งผลให้สภาวะทางการ
ค้าระหว่างสองประเทศไม่ราบรื่นนัก มีการเปิดปิดพรมแดนสลับไปมากับการปะทะกันตามแนว
ตะเข็บชายแดน แม้ว่าไทยจะมีนโยบายทางการค้ากับต่างประเทศค่อนข้างเด่นชัดประการหนึ่งว่า
จะเน้นถึงนโยบายและมาตรการขยายตลาดต่างประเทศให้กว้างขวางขึ้น โดยไม่คำนึงถึงระบอบ
การปกครองของประเทศที่จะค้าขายติดต่อกับก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงในอินโดจีน ในปี ค.ศ.
1975 ประกอบกับการกล่าวถึงทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory)¹⁷ ก็นอัย่างกว้างขวาง ได้ทำให้
ความมั่นคงของประเทศกลายเป็นนโยบายสำคัญที่สุด และส่งผลให้การค้าไทย-ลาวอยู่ในภาวะ
ชะงักงัน โดยปรากฏรูปธรรมเป็นการประกาศปิดพรมแดนไทย-ลาวตลอดแนว ทำให้ สปป.ลาวต้อง
ประสบกับภาวะการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคอย่างหนัก ทั้งนี้เพราะต้องพึ่งไทยทั้งในฐานะ
เป็นแหล่งสินค้าและเป็นเส้นทางผ่านไปมาติดต่อกับประเทศที่สาม

เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเริ่มดีขึ้น ไทยจึงได้ประกาศเปิดพรมแดนไทยและ สปป.
ลาวด้านจังหวัดหนองคายตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1976 เป็นต้นไป ในปีเดียวกัน รัฐมนตรีต่าง
ประเทศของไทย นายพิชัย รัตตกุล พร้อมคณะได้เดินทางไปเยือนเวียงจันทน์เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่
เกิดการเปลี่ยนแปลงในลาว ภายหลังจากการพบปะกันผู้แทนของทั้งสองฝ่ายได้ออกแถลงการณ์ร่วม
ลงวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1976 ยืนยันในเจตนารมณ์จะปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกัน และ
เห็นพ้องต้องกันที่จะส่งเสริมการค้าขาย และฝ่ายไทยจะอำนวยความสะดวกในการส่งสินค้าผ่าน
แดนให้กับ สปป.ลาว แต่ความพยายามดังกล่าวได้สะดุดลงด้วยสาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
ในประเทศไทยเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 1976 ความสัมพันธ์ไทย-ลาวจึงตกอยู่ในภาวะแห่ง
ความตึงเครียดตามแนวชายแดนอีกระยะหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อสภาวะทางการค้าของทั้งสองประเทศ
อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

¹⁷ เกิดจากสมมุติฐานความเชื่อที่ว่าถ้ารัฐใดรัฐหนึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ รัฐอื่นที่อยู่ข้างเคียงจะถูก
อิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าแทรกแซงและท้ายที่สุดก็จะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปในที่สุด เพราะฉะนั้น
ประเทศฝ่ายโลกเสรีจะต้องร่วมมือกันเพื่อหยุดยั้งการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์

ต่อมาเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1978 ได้มีการลงนามในความตกลงว่าด้วยการค้าระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่กรุงเวียงจันทน์ โดยมีเจตจำนงที่จะเสริมสร้างสัมพันธภาพทางการค้าระหว่างสองประเทศ และวางโครงสร้างขอบเขตเกี่ยวกับชนิดของสินค้าที่จะซื้อขายแลกเปลี่ยนกันตลอดจนวิธีการดำเนินการทางการค้า และการชำระเงิน ซึ่งความตกลงดังกล่าวนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นบรรทัดฐานของการค้าและการชำระหนี้ ซึ่งความตกลงดังกล่าวนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นบรรทัดฐานของการค้าและการชำระหนี้ ซึ่งความตกลงดังกล่าวนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นบรรทัดฐานของการค้าและการชำระหนี้

ก่อนที่ สปป.ลาวจะนำระบบเศรษฐกิจแบบตลาดมาใช้ในปี ค.ศ. 1986 สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของ สปป.ลาวอยู่ในสภาพที่ย่ำแย่พอสมควร ประชาชนส่วนใหญ่ยากจน มีอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นหลัก ประกอบกับเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล การค้าขายกับต่างประเทศจึงกระทำด้วยความยากลำบาก โดยต้องพึ่งพาไทยในการอำนวยความสะดวกส่งสินค้าผ่านแดนทั้งส่งออกและนำเข้า แต่ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจถูกละเลยไปบ้างจากการที่ประเทศต่างๆ ให้ความช่วยเหลือ สปป.ลาวทั้งการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า และการให้สินเชื่อในด้านอุตสาหกรรม

เมื่อพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เข้ามามีอำนาจปกครองอย่างสมบูรณ์ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1975 และได้นำเอาระบบสังคมนิยมมาใช้ ส่งผลให้เกิดผลกระทบอย่างสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ประเทศตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ซึ่งเคยเป็นแหล่งให้ความช่วยเหลือที่สำคัญแก่ สปป.ลาว โดยให้ความช่วยเหลือปีละประมาณ 50 ล้านดอลลาร์ ก็ได้ยุติการให้ความช่วยเหลือ ผู้พอมืออันจะกินชาวลาว รวบรวมเงินทองของมีค่าอพยพหลบหนีข้ามโขงเข้าสู่ประเทศไทย การอพยพหลบหนีของคนลาวจำนวนมากออกนอกประเทศมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของลาวมิใช่น้อย เพราะคนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ปัญญาชน พ่อค้าวานิช และผู้มีฐานะดี เศรษฐกิจของลาวภายหลังปี ค.ศ. 1975 จึงอยู่ในสภาพที่ปั่นป่วน ประชาชนประสบความยากลำบากทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้น สปป.ลาวจึงได้คิดนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจเข้ามาใช้กับประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจของ สปป.ลาวมีเป้าหมายที่จะให้มีอาหารเพียงพอกับความต้องการ แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้ อุปสรรคสำคัญเกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทำให้ สปป.ลาวต้องนำเข้าข้าวประเทศถึง 150,000 ตัน ในปี ค.ศ. 1978 แม้ว่าอีกสองปีต่อมาสถานการณ์จะดีขึ้น แต่ผลผลิตก็ยังขาดแคลนประมาณร้อยละ 11 ของความต้องการ ต่อมารัฐบาลลาวได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ฉบับที่ 1 (ค.ศ. 1981 - 1985) เพื่อหาทางแก้ไขปัญหา

ทางเศรษฐกิจให้กระเตื้องขึ้น โดยมุ่งหมายให้ประชาชนมีอาหารการกินพอเพียง มีรายได้พอสมควร แก่อัตภาพ

เป้าหมายสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับนี้ คือ “กินอิ่ม นุ่งอุ่น” ซึ่งก็นับว่าการดำเนินการประสบผลสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ แม้การช่วยเหลือจากต่างประเทศส่วนใหญ่มาจากประเทศสังคมนิยม แต่ สปป.ลาวก็สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศไปได้ในระดับที่ดีพอสมควร ประเทศที่เป็นหลักในการให้ความช่วยเหลือ สปป.ลาวในช่วงนี้ได้แก่สหภาพโซเวียต

เมื่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกของ สปป.ลาวสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1985 ในปีถัดมาได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสหภาพโซเวียต โดยโซเวียตภายใต้การนำของนายมีคาอิล กอร์บาชอฟ ได้ประกาศใช้ “นโยบายเปเรสตรอยก้า” (Perestroika) และ “กลาสโนสต์” (Glasnost) หรือนโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจ และการเปิดกว้างทางการเมือง ซึ่งเป็นผลให้โซเวียตต้องหันไปให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของตนเอง และยอมปล่อยให้ประเทศบริวารมีเสรีภาพทางการเมือง ซึ่งในท้ายที่สุดก็นำไปสู่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตอีกไม่กี่ปีต่อมา

เมื่อสหภาพโซเวียต เริ่มเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศใหม่ในปี ค.ศ. 1985 สปป.ลาวก็เริ่มทบทวนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศของตนในปี ค.ศ. 1986 เช่นเดียวกัน โดยการนำนโยบาย “จินตนาการใหม่” (New Economic Mechanism - NEM) มาใช้ ดังกล่าวแล้ว ความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียตแก่ สปป.ลาวลดลงร้อยละ 60 ในปี ค.ศ. 1990 และยุติลงในปี ค.ศ. 1991 เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลาย สปป.ลาวจึงจำเป็นต้องหันไปหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศต่างๆ เพื่อทดแทนความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศโคมิคอน (สุรชัย ศิริไกร ในสีดา สอนศรี, 2538 : 270-271)

นโยบายการค้ากับ สปป.ลาวของรัฐบาลไทยในช่วงนี้ได้เน้นการเปิดโอกาสให้เอกชนสามารถดำเนินการติดต่อทางธุรกิจกับ สปป.ลาวได้ แต่เป็นไปด้วยความระมัดระวัง และอยู่ภายใต้ข้อจำกัดมากมาย ทั้งนี้ด้วยเหตุผลของความมั่นคง และสมมุติฐานที่ว่าเวียดนามยังมีอิทธิพลต่อ สปป.ลาว เพราะเป็นที่ทราบกันว่าใน สปป.ลาว ไม่ได้มีแค่ประชาชนลาวเท่านั้น แต่มีทหารเวียดนามอยู่ถึง 60,000 คน ซึ่งทหารเหล่านี้ก็จำเป็นต้องกินต้องใช้ (สุวิทย์ สุทธานุกูล, อ้างในมานะ มาลาเพชร, 2535 : 227) ด้วยเหตุผลเหล่านี้จึงทำให้ไทยต้องมีการกำหนดควบคุมสินค้ายุทธปัจจัยจำนวน 273 รายการที่ส่งผ่านจากไทยไปยัง สปป.ลาว

ข้อจำกัดต่างๆ ปรากฏออกมาในรูปของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจกับ สปป.ลาว เช่น ประกาศเกี่ยวกับการส่งสินค้าออกนอกราชอาณาจักร หรือที่เรียกว่า

สินค้ายุทธปัจจัย ประกาศการห้ามส่งสินค้าบางชนิดไปยังประเทศที่เป็นภัยต่อความมั่นคง ข้อกำหนดเกี่ยวกับการเปิดจุดผ่านแดน ข้อจำกัดเกี่ยวกับวงเงินในการทำการค้า ฯลฯ

นโยบายการค้ากับ สปป.ลาวที่ให้เอกชนทำการค้าได้ภายใต้ข้อจำกัดบางประการ ดังกล่าว ก่อให้เกิดแรงกดดันจากภาคธุรกิจต่อรัฐบาล ให้ลดเงื่อนไขอันสร้างข้อจำกัดในการค้าขายกับ สปป.ลาวลง ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยภายใต้การนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ก็ได้มีการปรับปรุงแก้ไขมาตรการบางประการ เป็นต้นว่า การทบทวนบัญชีรายชื่อสินค้ายุทธปัจจัย การเพิ่มวงเงินการค้าชายแดนให้แก่ธุรกิจของไทยจาก 20,000 บาทเป็น 50,000 บาท และการพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนเพิ่มเติม เป็นต้น

ตารางที่ 3.3 สถิติการค้าระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาว ในปี ค.ศ. 1976 - 1986

มูลค่า : ล้านบาท

ปี	สินค้าส่งออก	สินค้านำเข้า	มูลค่าการค้า	ดุลการค้า
1976	376.1	46.7	422.8	329.4
1977	291.2	48.3	339.5	242.9
1978	360.4	56.4	416.8	304.0
1979	648.5	53.9	702.4	594.6
1980	910.5	37.2	947.7	873.3
1981	586.2	17.5	603.7	568.5
1982	969.0	33.4	1,002.4	935.6
1983	763.1	27.2	790.4	735.9
1984	396.3	26.1	422.4	370.2
1986	488.9	34.5	523.4	454.3

ที่มา : กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ใน สุรชัย ศิริไกร, การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองลาว, กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, 2541 : 229

3.4 ความสัมพันธ์ไทย-ลาวนับแต่การปฏิรูปเศรษฐกิจ หรือการใช้นโยบายจินตนาการใหม่ (ค.ศ. 1986) จนถึงปัจจุบัน

3.4.1 ความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาวในด้านวัฒนธรรมนับว่าเริ่มดีขึ้นเป็นลำดับ เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จเยือน สปป.ลาวเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 - 22 มีนาคม ค.ศ. 1990 ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ไทยและ สปป.ลาวครั้งสำคัญ

กล่าวได้ว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงพระองค์แรกของไทยที่เสด็จเยือน สปป.ลาว นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา และพระราชจริยาวัตรของพระองค์เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-ลาวถือได้ว่าพระองค์ทรงทำหน้าที่เปรียบเสมือนองค์เอกอัครราชทูตทางวัฒนธรรมของไทย และบัดนี้พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนครบ 17 แขวงของ สปป.ลาวแล้ว

หลังจากนั้น นายพูน สีปะเลิด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ตัวแทนของรัฐบาลลาว ก็ได้เดินทางมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1991 เพื่อถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของลาว (Lao Medal of Honour) ในฐานะที่พระองค์ทรงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างมิตรภาพไทย-ลาว ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของลาวนี้ รัฐบาลลาวเคยมอบให้เฉพาะกับผู้นำสหภาพโซเวียตและผู้นำเวียดนาม ซึ่งลาวถือว่าเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดมากที่สุดเท่านั้น (Stuart-Fox, 1986 : 179 อ้างใน นกตล ชาติประเสริฐ, 2540 : 29)

ในการเสด็จเยือน สปป.ลาวแต่ละครั้ง ทางทหารและประชาชนลาวได้ถวายการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติ พระองค์ได้ทรงสนพระทัยในศิลปวัฒนธรรมและการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวลาวเป็นพิเศษ และเมื่อเสด็จกลับประเทศไทยแล้ว ได้ทรงบรรยายความรู้เกี่ยวกับ สปป.ลาวแก่สถาบันต่างๆ รวมทั้งทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเกี่ยวกับลาวหลายเล่ม อาทิ “เบิ่งบ่ทันเบิ่งบ่หมด”¹⁸ “ม่วงขึ้นเมืองลาว”¹⁹ “ลาวใกล้บ้าน”²⁰ และ“ลาวตอนใต้”²¹ เป็นต้น นอกจากนี้ พระองค์ยังเสด็จเป็นองค์ประธานไปทรงรับการบายศรีสู่พระขวัญหลังวันพระราชสมภพของพระองค์ เนื่องในโอกาสที่สถานเอกอัครราชทูตแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวประจำประเทศไทย ได้จัดงานเฉลิมฉลองสงกรานต์ขึ้นในคราวเดียวกันเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการรักษาประเพณี และขนบธรรมเนียมอันดีงาม ข้อนี้ถือเป็นปัจจัยอันโดดเด่นที่ส่งเสริมสายสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างสองชาติให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น (ไทยรัฐ, 1 พฤษภาคม 2543 : 24)

¹⁸ กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2533

¹⁹ กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2537

²⁰ กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2538

²¹ กรุงเทพฯ : อมรินทร์บุ๊กเซนเตอร์, 2539

ตารางที่ 3.4 : การเสด็จเยือน สปป.ลาวของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในโอกาสต่างๆ

ครั้งที่	วันที่	สถานที่/พระราชกรณียกิจ
1.	15-18 มีนาคม ค.ศ. 1990	เสด็จเยือนอย่างเป็นทางการครั้งแรก และได้ทรงพบกับผู้นำสำคัญๆ ของลาวหลายท่าน เสด็จทอดพระเนตรสถานที่สำคัญต่างๆ ณ นครเวียงจันทน์ หลวงพระบาง จำปาสัก และสาละวัน
2.	11 - 13 เมษายน ค.ศ. 1992	เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรเมืองปากเซ ปากของแขวงจำปาสัก
3.	16-19 ตุลาคม ค.ศ. 1992	เสด็จเป็นการส่วนพระองค์ เพื่อถวายพระภิน္ฑูตามวัดต่างๆ ในนครเวียงจันทน์ และเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการต่างๆ และสถานที่สำคัญในแขวงเชียงขวาง แขวงหัวพัน แขวงหลวงพระบาง
4.	28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1992	เสด็จพระราชดำเนินพร้อมกับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเพื่อร่วมพิธีปลงศพท่านไกสอน พมวิหาน
5.	9-14 พฤศจิกายน ค.ศ. 1993	เสด็จพระราชดำเนินยังแขวงเวียงจันทน์ และแขวงหลวงพระบาง เพื่อถวายผ้าพระภิน္ฑู และเสด็จพระราชดำเนินยังแขวงบอลิคำไซและแขวงคำม่วน
6.	8-9 เมษายน ค.ศ. 1994	ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อทรงเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว และโครงการในพระราชดำริ "ห้วยซอน-ห้วยซัว"
7.	8-11 เมษายน ค.ศ. 1996 (มีนาคม 1996)	เสด็จพระราชดำเนินแขวงเซกองและอัตตะปือ และเป็นประธานในการวางศิลาฤกษ์โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยซอนพร้อมด้วยระบบส่งน้ำของโครงการ โดยพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ตามเสด็จฯ
8.	21-24 มกราคม ค.ศ. 1997	เสด็จพระราชดำเนินแขวงอุดมไซและหลวงน้ำทา
9.	19-20 มีนาคม ค.ศ. 1998	เสด็จเยือน สปป.ลาว เพื่อติดตามความคืบหน้าของโครงการในพระราชดำริ

ตารางที่ 3.4 : การเสด็จเยือน สปป.ลาวของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีใน
โอกาสต่างๆ (ต่อ)

ครั้งที่	วันที่	สถานที่/พระราชกรณียกิจ
10.	23 – 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1999	เสด็จพระราชดำเนินยังแขวงเวียงจันทน์ ทรงพบกับ ประธานประเทศ และทรงติดตามโครงการในพระราชดำริ ห้วยซอน ห้วยซัว และเสด็จพระราชดำเนินยังแขวงหลวง พระบาง

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ก็ได้มีการเยือนไทยครั้งสำคัญของท่านไกสอน พมวิหาน ประธานประเทศลาว อย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 6-11 มกราคม ค.ศ. 1992 ในฐานะพระราช-
อาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทำให้
ความสัมพันธ์ของประมุขทั้ง 2 ประเทศแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ท่านไกสอนยังได้เข้าตรวจเช็คร่างกายใน
โรงพยาบาลที่ประเทศไทยแทนการเดินทางไปตรวจรักษาที่สหภาพโซเวียตเหมือนอย่างที่เคย
ปฏิบัติมา

ในวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 1994 นับว่าเป็นวันที่สำคัญที่สุดวันหนึ่งในประวัติศาสตร์
ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในวันดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยือนสาธารณรัฐ-
ประชาธิปไตยประชาชนลาวเพื่อทรงเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ซึ่งเป็นการเสด็จพระราชดำเนิน
เยือนต่างประเทศครั้งแรกในรอบ 27 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แสดงว่าพระองค์ทรงให้
ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย-ลาว เป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ยังได้เสด็จฯ ทรงเปิด
โครงการในพระราชดำริศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรห้วยซอน-ห้วยซัว²² พร้อมกับ

²² ที่มาของโครงการ เมื่อท่านไกสอน พมวิหาน ประธานประเทศลาวมาเยือนไทย และมีโอกาส
เข้าเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ จ.เชียงใหม่ จึงเกิดความสนใจและอยากให้เกิดศูนย์ดังกล่าว ณ
สปป.ลาว จึงมีสาส์นกราบบังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอพระราชทานความช่วยเหลือในการจัด
ตั้งศูนย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร โดยมี
พระราชประสงค์ให้เป็นศูนย์ศึกษาทดลองและพัฒนาด้านต่างๆ ให้เหมาะสมกับอาชีพเกษตรกรในพื้นที่ และเป็น
ศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ทั้งในด้านการเกษตร
อุตสาหกรรม สังคม การศึกษา และอื่นๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานขั้นสูงต่อไป (ลักษณะนทร์
โกสินทรกุล ใน โลกสีเขียว , 2540 : 12)

ประธานประเทศลาว ที่เมืองนาทรายทอง กำแพงนครเวียงจันทน์ (หลัก 22 ห่างจากตัวเมืองเวียงจันทน์ 22 กิโลเมตร) รวมทั้งเสด็จฯ เยี่ยมชมโครงการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวัฒนธรรมเด็กกำพร้าฯ ตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โครงการดังกล่าวนี้ นับเป็นโครงการแรกๆ ที่ไปมีในต่างแดน ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันได้ดีถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของสองประเทศเพื่อนบ้าน

นอกจากความสัมพันธ์ไทย-ลาวในด้านราชวงศ์และผู้นำชั้นสูงของทั้งสองประเทศแล้ว การเผยแพร่และการแปลงานเขียนภาษาลาวเป็นภาษาไทยก็นับว่าสำคัญ เพราะเป็นการเผยแพร่ข้อมูลทางด้านต่างๆ ผ่านทางงานเขียน และวรรณกรรม ซึ่งสัมพันธ์กับการพัฒนาความสัมพันธ์ในด้านอื่นๆ ของไทยและลาว วัตถุประสงค์ของการแปลภาษาลาวออกมาเป็นภาษาไทยมีหลายประการ คือ

1. ผู้แปลต้องการเผยแพร่ความรู้ทางประวัติศาสตร์ไทยและลาวแก่ผู้อ่านของสองประเทศ
2. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีในหมู่ชนของประเทศทั้งสอง
3. เพื่อวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ สาระของงานแปลจะเป็นประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องทางธุรกิจ

หนังสือภาษาลาวที่แปลเป็นไทย เช่น “เจ้าสุพานวงศ์ผู้นำปฏิวัติ”²³ โดยคณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคมแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แปลโดยสุพจน์ ด้านตระกูล “กฎหมายว่าด้วยการลงทุนของต่างประเทศในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ. 1988”²⁴ แปลโดยสายัณห์ พงศ์แสนพันธ์ “ประวัติศาสตร์ลาว”²⁵ โดยสิลา วีระวงส์ แปลโดยสมหมาย เปรมจิตต์ เป็นต้น

นอกจากการแปลหนังสือที่กล่าวมาแล้ว ยังมีโครงการวรรณกรรมสองฝั่งโขง ซึ่งเป็นโครงการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการด้านวรรณกรรมระหว่างนักวิชาการประเทศต่างๆ ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ประกอบด้วยจีน เวียดนาม กัมพูชา ลาว พม่า และไทย มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานความเข้าใจอันดีต่อกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นการกระชับมิตรภาพของประเทศบนสองฝั่งแม่น้ำโขง และเป็นการเสนอความก้าวหน้าทางด้านวิชาการในแขนงต่างๆ และเพื่อสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิดขึ้นในภูมิภาคสองฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งจัดขึ้นครั้งแรกเดือนเมษายน

²³ นนทบุรี : สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม, 2533

²⁴ กรุงเทพฯ : รุ่งแสงการพิมพ์, 2532

²⁵ กรุงเทพฯ : มติชน, 2539

ค.ศ. 1990 ที่นครเวียงจันทน์ ครั้งที่สองเมื่อวันที่ 8-10 ตุลาคม ค.ศ. 1990 ที่จังหวัดชัยภูมิ และครั้งที่สามระหว่างวันที่ 14-18 พฤษภาคม ค.ศ. 1992 ที่จังหวัดชัยภูมิเช่นเดิม ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินโครงการคือกลุ่มนักเขียนอีสานและกลุ่มนักเขียนลาว ดังนั้นจึงมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะท้องถิ่น ที่เกิดจากความพยายามของประชาชนสองฝ่ายที่จะสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน ข้อนี้ก็คือเป็นปัจจัยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาวอีกเช่นกัน

ในด้านกิจกรรมที่สืบสานความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมอื่นๆ ก็ยังปรากฏให้เห็นอยู่เป็นประจำ เช่น การจัดแข่งเรือยาวประเพณีไทย-ลาว ล่าสุดได้มีการจัดงานแข่งเรือยาวประเพณีไทย-ลาวขึ้น เมื่อวันที่ 4 กันยายน ค.ศ. 2000 พร้อมทั้งมีการจัดงานจำหน่ายสินค้าราคาถูกและเปิดโอกาสให้พี่น้องไทย-ลาว ซ้ำมฝั่งทางด้าน อ.บึงกาฬ เพื่อแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้ากันอย่างเต็มที่ นอกจากนี้จะเป็นการช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมแล้ว ยังช่วยส่งเสริมเรื่องของการค้าระหว่าง 2 ชาติอีกด้วย เพราะการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จะต้องมีความสัมพันธ์ในหลายมิติเกี่ยวข้องกันเสมอ

3.4.2 ความสัมพันธ์ด้านการเมือง

ในระยะเวลาที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาวค่อนข้างตกต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รัฐบาลพลเอกเปรมพยายามพัฒนาความสัมพันธ์ไทยและลาวอย่างเป็นทางการเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ตลอดระยะเวลา 8 ปี ในช่วงการบริหารงานของรัฐบาลชุดนี้ ไม่เคยปรากฏว่ามีการแลกเปลี่ยนผู้แทนระดับสูงสุดแต่อย่างใด และที่สำคัญยังมีปัญหาของสามหมูบ้านและสงครามบ้านร่มเกล้าด้วย ซึ่งถือว่าเป็นช่วงที่มีความขัดแย้งที่รุนแรงที่สุดนับแต่ ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา (มณฑล คงแถวทอง, 2539 : 34)

อย่างไรก็ดี เมื่อพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อต้นเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1988 ก็ได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ไทยและลาว เพราะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญ นั่นคือรัฐบาลพลเอกชาติชายได้ประกาศนโยบาย "เปลี่ยนสนามรบอินโดจีนให้เป็นตลาดการค้า" ในภูมิภาคอินโดจีน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย "จินตนาการใหม่" ของลาวที่เปิดกว้างต่อการมีความสัมพันธ์ร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจกับต่างประเทศในระยะเวลาดังกล่าว และรัฐบาลลาวก็ได้ประกาศกฎหมายคุ้มครองการลงทุนของต่างประเทศในปี ค.ศ. 1988 ภายใต้ต้นนโยบายนี้ สปป.ลาวจะเป็นประเทศแรกที่ผู้นำไทยหวังจะให้เกิดการปฏิบัติเป็นรูปธรรม (บงกช หงษ์คำมี ในอุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ บก., 2540 : 86)

นโยบาย “แปรสนามรบอินโดจีนให้เป็นตลาดการค้า นับว่าประสบผลสำเร็จระดับหนึ่ง ในช่วงนี้การค้าระหว่างไทย-ลาวเริ่มคึกคัก มีการแลกเปลี่ยนคณะผู้แทนต่างๆ ระหว่างไทย-ลาวอยู่ตลอดเวลา ทำให้นักธุรกิจไทยมีความเชื่อมั่นยิ่งขึ้น มูลค่าการค้าได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ยังมีการเยี่ยมเยียนกันและกันอย่างเป็นทางการของเจ้าหน้าที่ระดับสูงหลายครั้ง เพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์ต่อกัน โดยเฉพาะการเยือน สปป.ลาวของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตามคำเชิญของท่านโกสอน พมิวิหาน ระหว่างวันที่ 24 – 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1988 นอกเหนือจากการเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในการสร้างความสัมพันธ์กับลาวแล้ว ทั้งสองฝ่ายยังได้มีการปรึกษาหารือในเรื่องต่างๆ มีการออกแถลงการณ์ร่วมสองฝ่ายอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ต่อไป โดยในแถลงการณ์ร่วมไทยลาว 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1988 มีสาระสำคัญคือ ข้อตกลงในหลักการร่วมกันที่จะสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงระหว่างหนองคายและเวียงจันทน์

การพัฒนามิตรภาพระหว่างไทยและลาวปรากฏขึ้นอีกครั้งเมื่อท่านโกสอน พมิวิหาน และภริยา เดินทางมาประเทศไทยเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1989 เพื่อร่วมงานนมัสการพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ตามคำเชิญของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และในวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990 พลเอกชาติชาย และคณะ ได้เยือนลาวเป็นครั้งที่สองตามคำเชิญของท่านโกสอน เพื่อร่วมงานพระธาตุหลวง ณ นครเวียงจันทน์ ซึ่งการเยือนลาวครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงท่าทีที่เป็นมิตรของผู้นำทั้งสองฝ่าย และเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในการพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ

ต่อมาเมื่อนายอานันท์ ปันยารชุน ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อต้นปี ค.ศ. 1991 เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทย อันเกิดจากการยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ แม้จะได้รับการแต่งตั้งจากสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) แต่นโยบายของรัฐบาลชุดนี้ค่อนข้างเป็นอิสระ และเป็นตัวของตัวเอง (บงกช หงษ์คำมี, 2540 : 87) และมีได้เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ไทยและ สปป.ลาวในเวลาต่อมา เพราะได้ดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับลาวต่อเนื่องจากรัฐบาลชุดก่อน โดยได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากรัฐบาลฝ่ายลาว ความสัมพันธ์ไทย-ลาวจึงเป็นไปอย่างราบรื่น และมีการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยียนระหว่างคณะผู้แทนระดับสูงหลายครั้ง นอกจากการพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับรัฐบาลแล้ว ในระดับท้องถิ่นและเอกชนก็ได้มีการติดต่ออย่างกว้างขวางเช่นเดียวกัน ได้ริเริ่มโครงการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ สปป.ลาว เวียดนาม และกัมพูชา โดยให้

ความสำคัญแก่ สปป.ลาวเป็นอันดับหนึ่ง ความช่วยเหลือได้จำกัดอยู่ใน 3 ด้าน คือ การศึกษา การเกษตร และอนามัย ซึ่งมีมูลค่าโดยเฉลี่ยประมาณปีละ 60 – 90 ล้านดอลลาร์

ในรัฐบาลชุดนี้ได้มีแถลงการณ์ร่วมไทย-ลาว 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1991 โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการตกลงให้มีคณะกรรมการต่างๆ 3 คณะเพื่อเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ ดังนี้

- คณะกรรมาธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือระหว่างไทยและลาว ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นประธาน โดยประชุมปีละ 1 ครั้ง เพื่อหารือแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ รวมทั้งแก้ไขปัญหาอุปสรรคในความร่วมมือในทุกๆ ด้าน เช่น ความร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน วิชาการ และความช่วยเหลือด้านการพัฒนา และวัฒนธรรม

- คณะกรรมการร่วมว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดน ฝ่ายไทยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นประธาน ส่วนฝ่ายลาวมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงป้องกันประเทศเป็นประธาน ทำหน้าที่กำหนดแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมเกี่ยวกับการส่งเสริมความร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยและเสถียรภาพตามชายแดน และร่วมมือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดน อาทิ การปราบปรามกลุ่มผู้เคลื่อนไหวเป็นปฏิปักษ์ต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาวตามแนวชายแดน การลักลอบขนสินค้า ปัญหาขบวนการค้ายาเสพติด และปัญหาอาชญากรรม

- คณะกรรมการร่วมชายแดนไทยและลาว โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสองฝ่ายเป็นประธานร่วม เพื่อพิจารณาการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวชายแดน และได้มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการเทคนิคร่วมไทย-ลาว

ในสมัยของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย หรือ "ชวน 1" (ตุลาคม ค.ศ. 1992 – มกราคม ค.ศ. 1995) มีการดำเนินนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน ด้วยการสนับสนุนการค้าเสรีและตั้งอยู่บนผลประโยชน์ของไทยและประเทศเพื่อนบ้านให้ถูกต้องตามกฎหมายและกรอบของกฎระเบียบสากล ซึ่งเป็นการสานต่อนโยบายจากรัฐบาลชาติชายและรัฐบาลอานันท์ (บงกช หงษ์คำมี, 2540: 88) ในกาครั้งนี้ไทย-ลาวได้ทำข้อตกลงร่วมกัน 5 ฉบับ คือ

1. บันทึกความเข้าใจเรื่องความร่วมมือในการพัฒนาไฟฟ้าในลาว (4 มิถุนายน 1993)
2. ความตกลงร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนไทยกับสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองการลงทุนของต่างประเทศของ สปป.ลาว (4 มิถุนายน 1993)
3. ความตกลงว่าด้วยการยกเว้นการตรวจลงตราสำหรับหนังสือเดินทางทูต (8 กุมภาพันธ์ 1994)
4. บันทึกความร่วมมือด้านการกีฬาระหว่างทางการกีฬาแห่งประเทศไทยกับคณะกรรมการกีฬาแห่งชาติ สปป.ลาว (4 มิถุนายน 1994)
5. ความตกลงว่าด้วยสะพานมิตรภาพ (2 เมษายน 1994)

นอกจากนี้ ไทยยังมีการดำเนินความร่วมมือในด้านวิชาการ การฝึกอบรม และขยายความสัมพันธ์กับต่างประเทศในรูปของสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ และหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ ซึ่งช่วยเสริมความสัมพันธ์ของไทยและ สปป.ลาวมากขึ้น ยังมีการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรม การศึกษา สาธารณสุข โดยแต่ละกระทรวงของไทย-ลาวได้ประสานร่วมมือกันโดยตรง

เมื่อนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย เดินทางไปเยือน สปป.ลาว ในระหว่างวันที่ 4 – 6 มิถุนายน ค.ศ. 1993 ไทยได้ตอบตกลงในการที่จะซื้อกระแสไฟฟ้าจากลาว 1,500 เมกกะวัตต์ ภายในปี ค.ศ. 2000 และผู้แทนของทั้งสองฝ่ายได้เจรจาในความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม และปัญหาการรักษาความมั่นคงตามพรมแดน ไทย-ลาว รัฐบาล สปป.ลาวต้องการให้แก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศลาว-ไทยที่เรื้อรังมานาน ได้แก่ ปัญหาชาวลาวอพยพจำนวนประมาณ 16,000 คน ที่ยังคงเหลืออยู่ในประเทศไทย ส่วนผู้แทนไทยได้เสนอให้มีการปักปันพรมแดนระหว่างกันตลอดแนวพรมแดน เพื่อที่จะป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในอนาคต

วันที่ 4 มีนาคม ค.ศ. 1999 พลเอกสีสะหวาด แก้วบุญพันธ์ ได้เดินทางมาประเทศไทย เพื่อกระชับความสัมพันธ์ และร่วมหารือกับนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี และได้มีความพยายามร่วมกันที่จะปรับปรุงความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีที่เสื่อมทรามลงให้กลับคืนสู่สภาพเดิม โดยเฉพาะการเพิ่มความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ส่วนเรื่องการปักปันเขตแดนได้ดำเนินการเสร็จไปแล้วเป็นระยะทาง 375 กิโลเมตร ซึ่งตกลงกันว่าในปี ค.ศ. 2000 จะดำเนินการให้เสร็จสิ้นทั้งหมด 702 กิโลเมตร ปัญหาเรื่องม้งที่สำนักสงฆ์ถ้ำกระบอก จ.สระบุรี ซึ่งเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อ และต้องปรึกษาหารือกันต่อไป ทั้งนี้ นายกษ ของลาวได้เสนอให้มีการยกเลิกหน่วยปฏิบัติการตามลำน้ำโขงแต่นายกษ ของไทยได้ชี้แจงว่าหน่วยงาน นปช. นี้ ปัจจุบันไม่ได้ปฏิบัติงานด้านทหาร แต่เป็นการ

ช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรือกิจการด้านอื่นๆ ในลำน้ำโขง (ผู้จัดการรายวัน, 6 – 7 มีนาคม 2542 : 16)

สังเกตได้ว่าแนวโน้มความสัมพันธ์ไทย-ลาวในช่วงนี้ ไทยจะใช้เศรษฐกิจนำทางในการมีความสัมพันธ์กับ สปป.ลาว ความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกันได้ถูกพักไว้ก่อน นับว่าความสัมพันธ์ด้านการเมืองระหว่างประเทศดำเนินไปได้ด้วยดี มีความราบรื่น ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างทางด้านลัทธิการเมืองการปกครอง และระบบเศรษฐกิจการค้าก็ตาม

ความสัมพันธ์ไทย-ลาวได้รับการส่งเสริมเกื้อกูลจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม สภาวะแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศ นโยบายที่ต่อเนื่องของไทยที่เน้นเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน การแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับสูงอย่างสม่ำเสมอ การที่ลาวเปิดประเทศมากขึ้น โดยได้เริ่มปฏิรูประบบเศรษฐกิจไปสู่ระบบเศรษฐกิจการตลาดในปี ค.ศ. 1986 และการที่ไทยและลาวได้ทำสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างกัน (Treaty of Amity and Cooperation) เมื่อ กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1992 ยืนยันว่าจะเคารพในเอกราชและไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน รวมทั้งตกลงจะระงับข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี ตลอดจนการที่ลาวเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเมื่อกรกฎาคม ค.ศ. 1997

3.4.3 ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

ตั้งแต่ ค.ศ. 1986 ความสัมพันธ์ของไทยและลาวพัฒนาขึ้นตามลำดับ ประกอบกับการที่ลาวได้เปลี่ยนนโยบายจากการยึดถือแนวทางสังคมนิยมที่รัฐควบคุมกลไกการผลิตอย่างเข้มงวด มาเป็นการใช้นโยบายทางเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “นโยบายจินตนาการใหม่” เปิดการติดต่อกับประเทศในโลกเสรี โดยส่งเสริมการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น และปรับระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ตลาดเสรี และในขณะเดียวกันรัฐบาลไทยมีนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า” เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น และเศรษฐกิจของไทยมีศักยภาพในด้านการลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น ทำให้โอกาสที่ไทยจะทำการค้าและการลงทุนกับลาวเปิดกว้างขึ้นเป็นลำดับ

รูปแบบและภาวะการค้าไทย-ลาว

รูปแบบและภาวะการค้าไทย-ลาวสามารถแยกพิจารณาเป็น 4 ด้าน คือ

- ก. ด้านการค้า แบ่งเป็น
 1. การค้าระหว่างประเทศ
 2. การค้าชายแดน

2.1 การค้าในระบบ

2.1.1 จุดผ่านแดนถาวร

2.1.2 จุดผ่อนปรน

2.1.3 จุดผ่านแดนชั่วคราว

2.2 การค้านอกระบบ

- ข. ด้านการลงทุนระหว่างประเทศ
- ค. ด้านการให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการและการพัฒนา และ
- ง. ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

ก) ด้านการค้า

1.) การค้าระหว่างประเทศ

การค้าระหว่างนิติบุคคลไทยที่จดทะเบียนเป็นผู้ทำการค้ากับ สปป.ลาว และได้รับอนุมัติจากกรมการค้าต่างประเทศ และองค์การของรัฐที่ได้รับการอนุมัติกับองค์การทางการค้าของ สปป.ลาว ผู้นำเข้ารายย่อยที่ไม่ได้รับใบอนุญาต แต่ต้องการซื้อสินค้าจากไทย ซึ่งจะติดต่อกับผู้ส่งออกไทยโดยตรง แล้วทำการนำเข้าสินค้าผ่านบริษัทนายหน้านำเข้า-ส่งออกสินค้าในลาว ซึ่งจะเสียค่านายหน้าร้อยละ 1-3 ขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้า

การค้าระหว่างไทย-ลาวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง หลังจากที่ สปป.ลาวได้ยกเลิกระบบควบคุมการค้าจากส่วนกลางทั้งการค้าภายในและการค้าระหว่างประเทศ แขวงหรือเอกชนสามารถทำการค้าได้โดยเสรี ไม่ต้องผ่านนครเวียงจันทน์เหมือนอดีต แต่สินค้าจำเป็นบางรายการรัฐบาลยังคงควบคุมราคาอยู่ โดยที่ สปป.ลาวนำเข้าและส่งออกสินค้าจากไทยมากที่สุดติดต่อกมาเป็นเวลาหลายปี โดยไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้าของ สปป.ลาวทุกปี (ตารางที่ 3.5)

สินค้าออกของไทยที่สำคัญคือรถจักรยานยนต์และชิ้นส่วนประกอบ เครื่องใช้ไฟฟ้า ข้าว ผ้าฝ้าย ผลิตภัณฑ์ยาง ผลิตภัณฑ์เหล็ก รถยนต์ ผลิตภัณฑ์เซรามิก น้ำตาลทราย เคมีภัณฑ์ และ สินค้าอุปโภคบริโภค

สินค้าเข้าจาก สปป.ลาวที่สำคัญคือ ไฟฟ้า ไม้ซุง และไม้แปรรูป ผลิตภัณฑ์ไม้ กาแฟ ชา ใบยาสูบ ถ่านหิน หนังสติ๊กและหนังฟอก เงินแท่งและทองคำ (ศูนย์ข้อมูล THE NATION, 2537 :

3)

ตารางที่ 3.5 สถิติการค้าระหว่างประเทศไทย และ สปป.ลาว ปี ค.ศ. 1993 - 1997

มูลค่า : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ปี	ปริมาณการค้ารวม			ส่งออก		นำเข้า		ดุลการค้า
	มูลค่า	สัดส่วน	เปลี่ยนแปลง (%)	มูลค่า	เปลี่ยนแปลง (%)	มูลค่า	เปลี่ยนแปลง (%)	
1993	238.4	0.3	-	175.3	-	63.1	-	112.2
1994	361.5	0.4	51.7	292.5	66.9	69.0	9.4	223.4
1995	426.1	.3	17.9	356.4	21.9	69.7	09	286.7
1996	432.9	.3	17.9	364.5	2.3	68.3	-1.9	296.2
1997	437.5	.3	1.1	382.4	4.9	55.1	-19.3	327.3

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ใน <http://dfi.moc.go.th> (กรมการค้าต่างประเทศ)

ตารางที่ 3.6 สินค้าส่งออกที่สำคัญจากประเทศไทยไป สปป.ลาว

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	1994		1995		1996		1997	
	มูลค่า	สัดส่วน (%)	มูลค่า	สัดส่วน (%)	มูลค่า	สัดส่วน (%)	มูลค่า	สัดส่วน (%)
1. ยานพาหนะ อุปกรณ์และ ส่วนประกอบ	1,651.4	22.5	1,416.60	16.0	1,015.0	11.0	2,433.6	20.6
2. น้ำมันสำเร็จรูป	613.7	8.4	907.0	10.3	1094.6	11.9	1,431.2	12.1
3. เหล็ก เหล็กกล้าและผลิต ภัณฑ์	302.7	4.1	549.8	6.2	631.1	6.9	613.5	5.2
4. ปูนซีเมนต์	229.3	3.1	349.4	4.0	334.7	3.6	416.5	3.5
5. เคมีภัณฑ์	250.6	3.4	308.7	3.5	350.2	3.8	443.9	3.8
6. เครื่องใช้ไฟฟ้าให้ความร้อน	95.2	1.3	259.2	2.9	355.3	3.9	490.3	4.2
7. เครื่องจักรกลและส่วน ประกอบ	262.3	3.6	205.1	2.3	282.9	3.1	299.5	2.5
8. ผลิตภัณฑ์ยาง	138.0	1.9	168.7	1.9	208.5	2.3	292.8	2.5
9. ผ้าผืน	267.6	3.7	542.6	6.1	503.0	5.5	376.7	3.2
10. เครื่องสำอาง สบู่ ผลิต ภัณฑ์พลาสติก	76.6	1	83.1	0.9	79.8	0.9	116.1	1.0

ที่มา : ปรับปรุงจากศูนย์สถิติการพาณิชย์ โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร ในคู่มือการลงทุนใน สปป.ลาว

จากตารางที่ 3.6 สินค้าส่งออกจากประเทศไทยไป สปป.ลาว ที่สำคัญคือยานพาหนะ และส่วนประกอบ ซึ่งในปี ค.ศ. 1997 มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจากปี ค.ศ. 1994 - 1996 ส่วน สินค้าอื่นๆ เช่น น้ำมัน เหล็ก ปูนซีเมนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องจักรกล สินค้าอุปโภคบริโภคก็ยังเป็นสินค้าที่ สปป.ลาวยังคงให้ความสำคัญอยู่

เมื่อดูจากข้อมูลสินค้าส่งออกจากประเทศไทยไป สปป.ลาว เห็นว่าเป็นสินค้าสำคัญต่อการพัฒนาประเทศแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นยานพาหนะ น้ำมัน หรือเหล็ก และมีอัตราที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ

ตารางที่ 3.7 สินค้าขาออกจาก สปป.ลาวมาประเทศไทย ประจำปี ค.ศ. 1998

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ประเภท	มูลค่าทั้งหมดที่ส่ง ออก	มูลค่าที่ส่งมา ประเทศไทย	ร้อยละที่ส่งมา ประเทศไทย
เสื้อผ้าสำเร็จรูป	76.5	0.1	0.08
ไฟฟ้า	49.6	49.6	100.00
ไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้	40.8	18.3	44.78
แร่ธาตุต่างๆ	30.1	13.0	43.18
กาแฟ	19.3	1.3	6.46
วัตถุดิบค่า	14.4	2.2	14.97
ของป่า	10.1	0.7	6.95
กลีกรวม, สัตว์	1.3	1.0	23.25
หวาย ไม้ไผ่	0.5	0.1	21.60
อื่นๆ	2.5	0.1	1.83
รวมทั้งหมด	251.3	86.2	34.29

ที่มา : ปรับปรุงจากเอกสารสินค้าออก ของกระทรวงการค้าและท่องเที่ยว สปป.ลาว, 1999

ส่วนสินค้าขาออกจาก สปป.ลาวมายังประเทศไทย ตามตารางที่ 3.7 ส่วนมากจะเป็นสินค้าทางการเกษตร ซึ่ง สปป.ลาวยังมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ และจำนวนสินค้าทางการเกษตรของไทยเหล่านี้ลดน้อยลง กระแสไฟฟ้าที่ขายให้ไทยยังเป็นสินค้าหลักที่ทำรายได้ให้แก่ สปป.ลาวเป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตาม ไทยยังคงได้เปรียบดุลการค้า สปป.ลาว เพราะสินค้าอุปโภค บริโภค และสินค้าสำหรับการพัฒนาประเทศส่วนมากนั้น สปป.ลาวนำเข้าจากไทยทั้งสิ้น การค้าระหว่าง

ไทย-ลาว จึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้เป็นอย่างดีในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

2) การค้าชายแดน (Cross Border Trade)

ด้วยเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยทางด้านภูมิศาสตร์ คือไทย และ สปป.ลาว มีพรมแดนติดต่อกันเป็นระยะทางยาวทั้งสิ้น 1,810 กิโลเมตร โดยมีจุดเริ่มต้นจากสบรวก จ.เชียงราย จนถึงช่องบก จ.อุบลราชธานี พรมแดนไทย-ลาว ครอบคลุม 9 จังหวัดในประเทศไทย ได้แก่ เชียงราย พะเยา น่าน อุตรดิตถ์ เลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร และอุบลราชธานี ทำให้ตลอดชายแดนไทย-ลาว ปรากฏว่ามีช่องทางติดต่อทางภูมิศาสตร์ที่ประชาชนทั้งสองฝั่งสามารถเดินทางไปมาหาสู่กันตั้งแต่ออดีต ในหลายกรณีสามารถใช้เป็นทำเลซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน ทำให้ประชาชนสองฟากฝั่งชายแดนสามารถเดินทางไปมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกันได้โดยสะดวก เพื่อเป็นการขยายขอบเขตความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดน โดยหลักการแล้วการค้าชายแดนเป็นการค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคเบ็ดเตล็ดที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันในปริมาณที่เหมาะสมระหว่างประชาชนไทย-ลาวที่อาศัยอยู่ตามสองฟากฝั่งชายแดน ซึ่งมีมูลค่าการซื้อขายครั้งละไม่เกิน 500,000 บาท ในบางกรณีอาจมีการยกเว้นให้จัดตลาดนัดในบริเวณที่ใกล้กับชายแดน ประชาชนลาวมักจะเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย โดยนำเอาของป่ามาขาย แล้วซื้อเอาสินค้าอุปโภคบริโภคของไทยกลับไป

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1986 ที่รัฐบาลไทยประกาศนโยบายฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านแล้วนั้น ทำให้มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับ สปป.ลาว สูงขึ้นเป็นลำดับ จากมูลค่า 2,872.2 ล้านบาทในปี ค.ศ. 1989 เป็น 9,726.2 ล้านบาทในปี ค.ศ. 1996 10,365.6 ล้านบาท ในปี ค.ศ. 1997 และในปี ค.ศ. 1998 มีมูลค่าการค้า 12,301.6 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 18.7 เนื่องจากการส่งออกขยายตัวขึ้นร้อยละ 28.6 แม้ว่าการนำเข้าลดลงร้อยละ 28.3 ดังตารางที่ 3.8

ตารางที่ 3.8 มูลค่าการค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว ค.ศ. 1989 – 1999

มูลค่า : ล้านบาท

ปี	มูลค่าการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า
1989	2,872.2	1,673.1	1,199.1	+474.0
1990	2,976.0	1,563.3	1,412.7	+150.6
1991	3,496.3	1,902.9	1,593.4	+309.5
1992	3,982.5	2,837.9	1,144.6	+1,693.3
1993	5,791.5	4,130.8	1,660.7	+2,470.1
1994	8,782.0	6,877.1	1,904.9	+4,972.2
1995	9,984.2	7,963.0	2,021.2	+5,941.8
1996	9,726.2	7,811.5	1,914.7	+5,896.8
1997	10,365.6	5,559.3	1,806.3	+6,753.0
1998	12,301.6	11,006.5	1,295.1	+9,711.4
1999	16,726.8	14,391.1	2,335.7	+12,055.4

ที่มา : ด้านศุลกากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อ้างใน ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, พฤติกรรมการชำระเงินค่าสินค้าตามแนวชายแดนไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2543 : 27

ตารางที่ 3.9 การส่งออก-นำเข้ารายจังหวัดชายแดนของไทยกับ สปป.ลาว ประจำปี ค.ศ. 1999

มูลค่า : ล้านบาท

จังหวัด	ส่งออก	นำเข้า	รวม	ดุลการค้า
หนองคาย	6,727.60	520.07	7,247.67	6,207.54
มุกดาหาร	6,939.10	612.94	7,552.03	6,326.16
อุบลราชธานี	817.75	260.66	1,078.64	557.10
นครพนม	813.49	927.15	1,740.64	-113.66
เขียงราย	437.07	409.17	846.24	27.89
เลย	175.09	77.17	252.26	97.92
น่าน	9.77	8.04	17.80	1.73
พะเยา	1.41	1.03	2.44	0.37
อุตรดิตถ์	6.77	6.37	13.14	-0.40
มูลค่ารวม	15,928.04	2,822.60	18,750.64	13,105.45

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัด ใน <http://dff.moc.go.th> (กรมการค้าต่างประเทศ), 2542

ตารางที่ 3.10 สินค้าส่งออกและนำเข้าชายแดนที่สำคัญ 10 อันดับของไทยกับ สปป.ลาว ประจำปี

ค.ศ. 1999

มูลค่า : ล้านบาท

ลำดับ ที่	สินค้าส่งออกจากไทยไป สปป.ลาว		สินค้าเข้าจาก สปป.ลาวมาไทย	
	รายการสินค้า	มูลค่า	รายการสินค้า	มูลค่า
1.	ยานพาหนะและส่วนประกอบ	5,905.04	ไม้และไม้แปรรูป	1,795.78
2.	สินค้าเชื้อเพลิง	1,670.77	สินค้าประมงและปศุสัตว์	234.71
3.	สินค้าอุตสาหกรรมเกษตร	1,490.62	ยานพาหนะและส่วนประกอบ	189.41
4.	เครื่องใช้ไฟฟ้า	1,242.88	สินค้าแร่	185.62
5.	สิ่งทอ	988.10	เครื่องจักร (ไม่ใช่ไฟฟ้า)	151.10
6.	วัสดุก่อสร้าง	755.85	สินค้ากสิกรรม	74.82
7.	สินค้าอุปโภคบริโภค	631.19	ผลิตภัณฑ์โลหะ	40.62
8.	เครื่องจักร(ใช้ไฟฟ้า)	498.85	เหล็กและเหล็กกล้า	29.08
9.	ผลิตภัณฑ์โลหะ	276.31	หนังสือพิมพ์	24.88
10.	เหล็กและเหล็กกล้า	272.64	วัสดุก่อสร้าง	21.14

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัด ใน <http://dft.moc.go.th> (กรมการค้าต่างประเทศ), 2542

2.1 การค้าในระบบ

คือการค้าที่กระทำโดยผ่านกระบวนการทางศุลกากร มีการบันทึกปริมาณและมูลค่าการค้า ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

2.1.1 จุดผ่านแดนถาวร คือจุดผ่านแดนที่เปิดให้ประชาชนของทั้งสองประเทศสามารถไปมาติดต่อค้าขายและส่งผ่านสินค้ากันได้อย่างเป็นการถาวร ตามจุดผ่านแดนถาวรต่างๆ จะมีการจัดตั้งด่านศุลกากร เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการค้าขายนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา ได้มีมติคณะรัฐมนตรีให้มีการเปิดจุดผ่านแดนขึ้น และนับตั้งแต่นั้นปี ค.ศ. 1989 ได้มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรเพิ่มมากขึ้น (ดังตารางที่ 3.11) เพราะไทยมีนโยบายมุ่งส่งเสริมการค้าเสรีกับกลุ่มอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งลาว จากสถิติมูลค่าการค้าไทย-ลาว จำแนกตามด่านศุลกากร พบว่าปัจจุบันจุดผ่านแดนถาวรที่สำคัญต่อการค้าไทย-ลาว มี 3 จุด คือ หนองคาย-เวียงจันทน์ มุกดาหาร-สะหวันนะเขต และช่องเม็ก-จำปาสัก

ตารางที่ 3.11 จำนวนจุดผ่านแดนถาวรชายแดนไทย-ลาว

ด้านที่	ฝั่งไทย	ฝั่งลาว	วัน เดือน ปี ที่เปิด
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
1.	ด้าน อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย	เมืองปากซัน แขวงบอลิคำไซ	29/1/1993
2.	ด้านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว อ.เมือง จ.หนองคาย	ด้านหาดทรายฟอง กำแพงนคร เวียงจันทน์	8/4/1994
3.	ด้าน ท่าเสด็จ อ.เมือง จ.หนองคาย	ท่าเดื่อ กำแพงนครเวียงจันทน์	1980
4.	ด้าน อ.เมือง จ.นครพนม	เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน	25/1/1989
5.	ด้าน ช่องเม็ก อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี	บ.วังเต่า แขวงจำปาสัก	1/3/1989
6.	ด้าน อ.เมือง จ.มุกดาหาร	เมืองคันทะบูลี แขวงสะหวันนะเขต	1981
7.	ด้าน บ.ปากแซง อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี	เมืองละคอนเพ็ง แขวงสาละวัน	8/4/1989
8.	ด้าน บ.คกไม้ ต.ปากชม จ.เลย	บ.วัง ชะนะคาน แขวงเวียงจันทน์	23/9/1993
9.	ด้าน อ.เชียงคาน จ.เลย	ม.ชะนะคาน แขวงเวียงจันทน์	8/4/1989
10.	ด้าน บ.ปากห้วย ต.หนองผือ อ.ท่าลี่ จ.เลย	เมืองแก่นท้าว แขวงไชยะบุรี	*
	ภาคเหนือ		
11.	ด้าน อ.เชียงของ จ.เชียงราย	เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว	25/1/1989
12.	ด้าน อ.เชียงแสน จ.เชียงราย	เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว	8/4/1989
13.	ด้าน บ.ห้วยโก๋น ต.ปอน อ.ทุ่งช้าง จ. น่าน	เมืองเงิน แขวงไชยะบุรี	*

* ไม่มีข้อมูล

ที่มา : ปรับปรุงจากศูนย์ข้อมูลการค้าชายแดน กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ใน

<http://dft.moc.go.th>, 2542

2.1.2) จุดผ่อนปรน นอกเหนือจากการอนุญาตให้เปิดจุดผ่านแดนถาวร เพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างไทย-ลาวแล้ว รัฐบาลไทยได้วางนโยบายและแนวทางปฏิบัติให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการให้มีการผ่อนปรนการค้าระดับประชาชนของไทย-ลาวที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดนให้มีการซื้อขายสินค้าเล็กๆ น้อยๆ ที่จำเป็นต่อการอุปโภค บริโภคในชีวิตประจำวัน โดยมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตามบริเวณชายแดนด้าน สปป.ลาว พิจารณากำหนดประเภทสินค้า พื้นที่ที่แลกเปลี่ยน ระยะเวลาในการแลกเปลี่ยนสินค้า ตลอดจนการตรวจสอบดูแลการเข้า-ออกของบุคคลให้สัมพันธ์กับการรักษาความปลอดภัยจุดผ่อนปรนชายแดนไทย-ลาว 17 แห่ง ดังแสดงตามตารางที่ 3.12

ตารางที่ 3.12 จำนวนจุดผ่อนปรนชายแดนไทย-ลาว

ด้านที่	ฝั่งไทย	ฝั่งลาว
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
1.	บ.เมืองแพร์ ต.นาแห้ว จ.เลย	เมืองบ่อแตง แขวงไชยะบุรี
2.	บ.นาข่า ต.ปากหมัน อ.ด่านซ้าย จ.เลย	เมืองบ่อแตง แขวงไชยะบุรี
3.	บ.นากระเซิง ต.อาฮี อ.ท่าลี่ จ.เลย	บ.เมืองหม้อ เมืองแก่นท้าว แขวงไชยะบุรี
4.	ด่านศุลกากร อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม	บ.หินปูน เมืองหินปูน แขวงคำม่วน
5.	บ.ดอนแพง ต.บ้านแพง อ.บ้านแพง จ.นครพนม	บ.บุงกวาง เมืองปากดิ่ง แขวงบอลิคำไซ
6.	บ.ธาตุพนม ต.ธาตุพนม อ.ธาตุพนม จ.นครพนม	บ.ปากเซบั้งไฟ เมืองหนองบก แขวงคำม่วน
7.	หน้าที่ว่าการ อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี	บ.ปากซัน เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต
8.	บ.สองคอน ต.สองคอน อ.โพธิ์ไทร จ.อุบลราชธานี	บ.หนองแสง บ.กะลา บ.ดอนเฮื้อ เมืองละคอนเพ็ง แขวงสาละวัน
9.	บ.ด่านเก่า ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	บ.สีส้มพัน เมืองชนะสมบุญ แขวงจำปาสัก
10.	บ.หนองแสง ต.โพนงาม อ.มุกดาหาร จ.อุบลราชธานี	บ.เหียง เมืองสุขุม แขวงจำปาสัก
11.	บ.ยักษ์คู่ ต.ขานูมาน อ.ขานูมาน จ.อำนาจเจริญ	บ.เรียงหิน เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต
	ภาคเหนือ	
12.	บ.แจมป่อง ต.หล่ายวาง กิ่ง อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่	บ.ด่าน เมืองห้วยชาย แขวงบ่อแก้ว
13.	บ.ฮวก ต.ภูซาง กิ่ง อ.ภูซาง จ.พะเยา	บ.มอญ เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบุรี
14.	บ.ห้วยสะแดง ต.งอบ อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน	บ.ป่าหวาน เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบุรี
15.	บ.ใหม่ชายแดน ต.ชนแดน กิ่ง อ.สองแคว จ.น่าน	บ.แตสอง เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบุรี
16.	บ.ห้วยต่าว ต.บ้านโคก อ.บ้านโคก จ.อุดรดิตถ์	บ.ของแก่น เมืองบ่อแตง แขวงไชยะบุรี
17.	บ.ภูตู๋ ต.ม่วงเจ็ดต้น อ.บ้านโคก จ.อุดรดิตถ์	บ.ผาแก้ง เมืองปากลาย แขวงไชยะบุรี

* คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อ 8 เมษายน ค.ศ. 1989 ให้เป็นด่านถาวร แต่ลาวยังไม่พร้อม

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลการค้าชายแดน กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ใน <http://dft.moc.go.th>

2.1.3) จุดผ่านแดนชั่วคราว จะเปิดเมื่อกระทรวงมหาดไทยได้รับคำร้องขอของ เอกชนไทย ทางการค้า หรือองค์การระหว่างประเทศ และทางราชการพิจารณาเห็นว่าควร แล้วว่าจะได้รับผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ไม่มีผลกระทบทางด้านความมั่นคง ปลอดภัย และสอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศ

2.2). การค้าอนุกรม

คือการค้าที่ทำกันตามบริเวณชายแดนไทย-ลาว ลักลอบทำกันโดยไม่ผ่าน กระบวนการทางศุลกากร ตลอดแนวชายแดนไทย-ลาว มีการลักลอบทำการค้าขายกัน มีการซื้อขายสินค้าจำนวนเล็กน้อยที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ การค้าอนุกรมส่วนใหญ่มี เจตนาเพื่อหลีกเลี่ยงการชำระภาษีอากร และหลีกเลี่ยงเงื่อนไขการควบคุมส่งออก สินค้าส่งออกส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่ได้มาอย่างผิดกฎหมาย และสินค้าอุปโภคบริโภคโดยทั่วไป ส่วนสินค้านำเข้าจะเป็น สินค้าพืชไร่บางชนิด เช่น ถั่ว ข้าวโพด กาแฟ และโคกระบือมีชีวิต ซึ่งรัฐบาลได้ตั้งกำแพงภาษีไว้สูงเพื่อคุ้มครองการเกษตรและรักษาระดับราคาสินค้าพืชไร่ ภายในประเทศ การค้าอนุกรมนี้จะไม่ปรากฏอยู่ในสถิติของศุลกากร ประมาณว่าการค้าอนุกรมระหว่างภาคเหนือของไทยและ สปป.ลาว มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 50 ของ การค้าชายแดน แต่ยังไม่พบรายงานการศึกษา (ธนาคารแห่งประเทศไทย ใน <http://www.bot.or.th>)

รูปแบบการค้าอนุกรมที่ปรากฏตามแนวชายแดนไทย-ลาว แบ่งได้เป็น 4 กรณี คือ

ก) การค้าระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน ชาวลาวเข้ามาซื้อสินค้าอุปโภค บริโภคเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

ข) การค้าที่ต้องอาศัยทุน โดยมีการส่งสินค้าจาก สปป.ลาวเข้ามาและมี นายทุนจัดหาให้ส่งออกไป สปป.ลาวเป็นจำนวนมากๆ ส่วนใหญ่ที่ทำจะเป็นนักธุรกิจ พ่อค้าที่กว้างขวาง มีกิจการอยู่ในจังหวัดตามแนวชายแดน

ค) การค้าสินค้าควบคุม ซึ่งประกาศโดยหน่วยงานทางราชการ เช่น กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงกลาโหม เช่น การนำเข้าสินค้าการเกษตรหรือโคกระบือมีชีวิต

ง) การค้าสินค้าผิดกฎหมาย เช่น จักรยานยนต์ รถยนต์ที่ถูกขโมย หรือ ยาเสพติด

ปัญหาการค้าชายแดนไทย-ลาว

ปัญหาการค้าชายแดนไทย-ลาว เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ประเทศ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการค้าระหว่างกัน ควรร่วมกันส่งเสริมให้มีการสั่งซื้อสินค้าระหว่างกันจากโรงงานผู้ผลิตโดยตรง เพื่อต้นทุนที่ถูกลง และเกิดผลดีกับผู้บริโภค ควรพิจารณาภาษีระหว่างกันใหม่เพื่อลดการลักลอบนำสินค้าเข้า-ส่งออกของทั้ง 2 ประเทศ ควรมีการกระจายอำนาจให้กับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อความคล่องตัวในการติดต่อระหว่างกัน
2. ด้านการขนส่งสินค้า ควรมีการพัฒนาเส้นทางต่างๆ เชื่อมต่อกันระหว่างสองประเทศมากขึ้น ทั้งทางสะพาน และทางพื้นดิน ควรลดขั้นตอนการตรวจสอบการบรรทุกสินค้าระหว่างกันและกำหนดน้ำหนักหรือปริมาณที่เหมือนกันเพื่อให้สอดคล้องกัน
3. ด้านการชำระเงิน ควรมีการส่งเสริมให้นักธุรกิจทั้งสองฝ่ายหันมาใช้ในการชำระเงินผ่านทางระบบธนาคารมากขึ้น
4. ด้านการเก็บภาษีอากร เฉพาะทางฝ่าย สปป.ลาวควรมีการจัดระบบการเก็บภาษีอากรให้เป็นสากลมากขึ้น
5. ด้านการเดินทางเข้าออกประเทศ น่าจะมีการผ่อนปรนเรื่องการเข้าออกของพ่อค้าและคนทั่วไป เพื่อความสะดวกในการติดต่อค้าขายระหว่างกัน

ข) ด้านการลงทุนระหว่างประเทศ

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988 - 1997 ประเทศไทยเป็นประเทศที่ลงทุนใน สปป.ลาวมากที่สุด จำนวน 244 โครงการ หรือร้อยละ 38.08 ของโครงการทั้งหมด มีมูลค่าประมาณ 2.6 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ (ตารางที่ 3.13) สาขาที่นักธุรกิจไทยนิยมเข้าไปลงทุนกันมากที่สุด ได้แก่ อุตสาหกรรมเสื้อผ้าและสิ่งทอ คิดเป็นร้อยละ 75 ของการลงทุนทั้งหมด นอกจากนั้นจะเป็นธุรกิจเกี่ยวกับโรงแรมและภัตตาคาร ธนาคาร อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ไม้ ธุรกิจก่อสร้าง ธุรกิจการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและหัตถกรรม เป็นต้น (สมาคมไทยลาวและสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2541: 53)

การลงทุนระหว่างประเทศนั้น เป็นประเภทที่ไทยเข้ามาลงทุนใน สปป.ลาว โดยที่ยังไม่ปรากฏว่ามีการลงทุนของ สปป.ลาวในไทย นั่นคือ ยังเป็นการลงทุนของไทยแต่เพียงฝ่ายเดียว

รูปแบบการลงทุน

รูปแบบการลงทุนจากต่างประเทศใน สปป.ลาว สามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ (สมาคมไทยลาวและสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2541 : 37)

1.) ธุรกิจร่วมทุน (Joint Venture) เป็นการร่วมกันจัดตั้งกิจการจดทะเบียนตามระเบียบกฎหมายของลาว ซึ่งต้องดำเนินธุรกิจและมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันระหว่างผู้ลงทุนต่างประเทศกับผู้ลงทุนในประเทศ การจัดตั้ง การคุ้มครอง การดำเนินการและการบริหารระหว่างผู้ร่วมลงทุนในกิจการจะต้องกำหนดเป็นสัญญาระหว่างสองฝ่าย และวางกฎระเบียบของกิจการโดยให้สอดคล้องกับระเบียบกฎหมายของลาว

ผู้ลงทุนต่างประเทศที่ลงทุนรูปแบบธุรกิจร่วมทุน ต้องลงทุนในอัตราส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ของเงินทุนจดทะเบียนทั้งหมด ส่วนของเงินทุนที่เป็นเงินตราต่างประเทศจะต้องคิดเป็นเงินก๊ีบตามอัตราแลกเปลี่ยนที่ธนาคารแห่งชาติลาวกำหนด

ตารางที่ 3.13 การลงทุนจากต่างประเทศใน สปป.ลาวที่ได้รับอนุมัติ (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988 – 1997)

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

อันดับ	ประเทศ	จำนวนเงินทุน	คิดเป็นร้อยละ
1.	ไทย	2,599.17	38.08
2.	สหรัฐอเมริกา	1,488.23	21.73
3.	เกาหลีใต้	462.01	6.77
4.	ฝรั่งเศส	319.00	4.67
5.	มาเลเซีย	275.33	4.03
6.	ออสเตรเลีย	139.00	2.04
7.	ไต้หวัน	70.85	1.04
8.	นอร์เวย์	54.78	0.80
9.	จีน	43.44	0.64
10.	สหราชอาณาจักร	35.44	0.52
11.	ฮ่องกง	27.73	0.41
12.	แคนาดา	17.81	0.26
13.	สิงคโปร์	16.60	0.24
14.	รัสเซีย	15.21	0.22
15.	ญี่ปุ่น	13.92	0.20
16.	อื่นๆ (*หมายเหตุ-อื่นๆ รวม สปป.ลาว)	1,252.79	18.35
	รวม	6,831.31	100

ที่มา : สุรัชย์ ศิริไกร, การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองลาว, 2541 : 272

2.) การลงทุนจากต่างประเทศทั้งสิ้น (Wholly Foreign-Owned Enterprise) เป็นการลงทุนขององค์กรหรือเอกชนต่างชาติที่จัดตั้งขึ้น และจดทะเบียนตามกฎหมายของลาว ซึ่งจะมีผู้ลงทุนต่างประเทศเท่านั้น โดยไม่มีการร่วมทุนกับผู้ลงทุนภายในประเทศ โดยจัดตั้งเป็นบริษัทใหม่ สาขาหรือบริษัทตัวแทนก็ได้

ปัญหาการลงทุนของไทยใน สปป.ลาว

ปัญหาที่นักธุรกิจและนักลงทุนไทยในลาวมักจะประสบ และบางครั้งทำให้เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาว ได้แก่ (สมาคมไทยลาวและสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2541 : 61)

1. ความไม่แน่นอนของกฎระเบียบลาว และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความล้าหลังของระบบกฎหมาย ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาว่าด้วยความร่วมมือ ไทย-ลาว ได้หารือเพื่อหาทางแก้ไขอุปสรรคและปัญหาด้านการลงทุนด้วย โดยทั้งสองฝ่ายได้ตกลงในการประชุมคณะกรรมการร่วมฯ ครั้งที่ 7 ให้จัดตั้งกลไกไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางธุรกิจและการลงทุน ไทย-ลาว โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานร่วม ทั้งในรูปแบบของการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวางแผนและบริหารนโยบายการเงินและการคลัง การฝึกอบรมพนักงาน การศึกษาภาวะการค้าชายแดนร่วมกันและการจัดหลักสูตร MBA แก่พนักงานลาว

2. ระบบภาษี ยังขาดความชัดเจนและมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย นักลงทุนต้องคอยติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด

3. กระบวนการยุติธรรม ระบบการบริหาร ตลอดจนระบบระดับข้อพิพาทด้านการลงทุนของ สปป.ลาว การพิจารณาคดีของศาลในส่วนของคดีแพ่งและพาณิชย์มีความล่าช้าและไม่น่าเชื่อถือ เนื่องจากการขาดกฎระเบียบต่างๆ

4. ปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ยังไม่ได้รับการพัฒนาที่รองรับการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบคมนาคมขนส่ง เพราะเส้นทางคมนาคมใน สปป.ลาวยังไม่สะดวก

5. การตลาด การกระจายสินค้านำเข้าจากต่างประเทศเกิดความล่าช้า เนื่องจากระบบการสื่อสารและคมนาคมใน สปป.ลาวอยู่ในช่วงการพัฒนา ทำให้สินค้าถึงมือผู้บริโภคล่าช้าและเสียค่าใช้จ่ายสูง ตลาดใน สปป.ลาวมีขนาดเล็กเนื่องจากจำนวนประชากรน้อย และประชากรส่วนใหญ่ยากจน มีรายได้ต่อหัวต่ำ ทำให้ชาวลาวยังมีอำนาจซื้อต่ำ

6. บุคลากร ผลจากการอยู่ภายใต้ระบอบสังคมนิยมเป็นเวลานาน ส่งผลให้บุคลากรขาดความรู้ ความชำนาญ นอกจากนี้อัตราการรู้หนังสือยังต่ำมาก จากสถิติในปี ค.ศ. 1995 กลุ่มผู้มีอายุ 15 ปีขึ้นไป มีอัตรารู้หนังสืออยู่ในระดับร้อยละ 74 ในกลุ่มผู้หญิงลดต่ำลงเหลือร้อยละ 48

7. การติดต่อกับหน่วยงานของรัฐบาล นักลงทุนต้องติดต่อผ่านหลายหน่วยงาน ซึ่งมีระบบและการประสานงานไม่ดีพอ มีความไม่แน่นอนในการอนุมัติโครงการลงทุน และการนำเข้าวัตถุดิบมีขั้นตอนมาก

จากภาพรวมของการลงทุนระหว่างประเทศ ซึ่งส่วนมากจะเป็นนักธุรกิจของไทยไปลงทุนใน สปป.ลาวนั้น ถือว่าเป็นปัจจัยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-ลาวอันหนึ่ง สังกเกตได้จากจำนวนของนักธุรกิจของไทยที่ไปลงทุนใน สปป.ลาวนั้นมีมากเป็นอันดับหนึ่ง ในหลายๆสาขา และประสบความสำเร็จ อาทิ ธุรกิจด้านการสื่อสาร ธุรกิจด้านการโรงแรม แต่ถ้านักธุรกิจของไทยที่เข้าไปลงทุนคิดแต่จะเอาเปรียบ และคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ของตนอย่างเดียว หรือไม่ตั้งใจจะปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ก็อาจจะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการค้า การลงทุน และส่งผลต่อความสัมพันธ์อันดีของประเทศในเวลาต่อมา

ค) ด้านการให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการและการพัฒนา

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1987 เป็นต้นมา สถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เอื้ออำนวยต่อการปรับปรุงส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ให้มีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น รวมถึงการปรับระบบเศรษฐกิจลาวไปสู่ระบบที่เปิดมากขึ้น ทำให้ สปป.ลาวต้องพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศในโลกเสรี ในขณะที่เดียวกับที่สภาวะเศรษฐกิจภายในของไทยได้เจริญเติบโตและขยายตัวในอัตราสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้รัฐบาลในสมัยนายอานันท์ ปันยารชุน จึงเห็นว่าไทยสมควรที่จะทบทวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับแนวทางการดำเนินงานด้านการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการแก่ต่างประเทศ ซึ่งได้มีการดำเนินการมาเป็นเวลานานกว่า 20 ปี แล้ว

ความช่วยเหลือระหว่าง ไทย-ลาว ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 ได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นครอบคลุมสาขาต่างๆ รวมทั้งการเกษตร สาธารณสุข ยุติธรรม แรงงาน ตลอดจนด้านสังคม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 สปป.ลาว นับเป็นประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยสูงสุดมาโดยตลอด ความช่วยเหลือทวิภาคีที่ให้กับ สปป.ลาว เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จาก 31.2 ล้านบาทในปี ค.ศ. 1991 ขึ้นมาจนถึง 119.1 ล้านบาทในปี ค.ศ. 1995 (นภดล ชาติประเสริฐ, 2540 : 74) ดัง ตารางที่ 3.14

ตารางที่ 3.14 ความช่วยเหลือทวิภาคีที่ประเทศไทยให้แก่ สปป.ลาว

หน่วย : ล้านบาท

ปีงบประมาณ	ความช่วยเหลือ ของไทยทั้งสิ้น	ความช่วยเหลือที่ไทยให้แก่ สปป.ลาว	สัดส่วนความช่วยเหลือที่ สปป.ลาวได้รับ (%)
1991	58	31.2	53.7
1992	175	42.5	24.3
1993	203	54.5	26.8
1994	247	91.5	37.0
1995	299	119.1	39.8

ที่มา : กรมวิเทศสหการ ใน นกดล ชาติประเสริฐ, การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการของ
ไทยต่อลาว, กรุงเทพฯ : สาขาวิชารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ในปี ค.ศ. 1996 ประเทศไทยได้ให้ความช่วยเหลือแก่ สปป.ลาวเป็นจำนวนเงิน
ประมาณ 132 ล้านบาท และในปี ค.ศ. 1997 เพิ่มขึ้นเป็น 176.60 ล้านบาท ในปี ค.ศ. 1998
ปริมาณความช่วยเหลือลดลงเป็น 60 ล้านบาท เนื่องจากไทยมีปัญหางบประมาณ และประสบกับ
ปัญหาเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของประเทศและภูมิภาค ซึ่งโดยที่จริงไทยควรจะระงับการให้ความช่วย
เหลือลาวเป็นการชั่วคราวจากการที่ไทยต้องเผชิญวิกฤตเศรษฐกิจ แต่ไทยก็หาได้ทำเช่นนั้นไม่ นี่คง
เป็นข้อยืนยันได้ดีถึงความสัมพันธ์ที่ไทยมีต่อ สปป.ลาว

ในระยะแรก การให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการกับรัฐบาลลาวเน้นในเรื่อง
การพัฒนาบุคลากรเป็นหลัก ประมาณสามในสี่ของงบประมาณในแต่ละปี เป็นงบประมาณสำหรับ
ค่าใช้จ่ายด้านทุนเพื่อพัฒนาบุคลากรทั้งในรูปการศึกษาปริญญาตรี ปริญญาโท และทุนฝึกอบรม
ดูงานในสาขาต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากไทยมีความชำนาญในการให้ความช่วยเหลือในลักษณะดังกล่าว
และการจัดการศึกษาฝึกอบรมและดูงานให้แก่บุคลากรลาวก็สามารถดำเนินการได้สะดวก
เนื่องจากคนลาวสามารถเข้าใจภาษาไทยได้

นอกจากความช่วยเหลือด้านการพัฒนาบุคลากรแล้ว รัฐบาลไทยยังได้ให้ความ
ช่วยเหลือในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ในด้านการศึกษา และสาธารณสุข ซึ่งถือเป็นความช่วยเหลือเพื่อ
บรรเทาปัญหา และตอบสนองความต้องการของ สปป.ลาวในระยะเวลาด่วน (นกดล
ชาติประเสริฐ, 2540 : 75) และรัฐบาลไทยยังได้ให้เงินทุนแก่ สปป.ลาวเพื่อปรับปรุงถนนสายหลัก
ในประเทศ และให้งบประมาณอีก 50 ล้านบาทสำหรับซ่อมแซมสนามบินที่เมืองหลวงพระบาง เพื่อ
ปรับปรุงให้เป็นสนามบินนานาชาติ

การให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ของไทยแก่ สปป.ลาว เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-ลาวให้ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามไทยไม่ควรจะคาดหวังว่าไทยจะได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการให้ความช่วยเหลือที่ให้ไป แต่ควรมองว่าการให้ความช่วยเหลือต่อ สปป.ลาวอย่างสร้างสรรค์ว่าจะช่วยทำให้ สปป.ลาวลดความไม่ไว้วางใจที่มีต่อไทยได้ระดับหนึ่ง (นภคชชาติประเสริฐ, 2540 : 155) ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวจะมีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในด้านอื่นๆ เช่นการค้า และการลงทุน รวมทั้งความสัมพันธ์ทางการเมือง และสังคม-วัฒนธรรมมีความราบรื่นตามไปด้วย

ง.) ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

สปป.ลาวได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังในปี ค.ศ. 1989 โดยมีองค์การการท่องเที่ยวแห่งชาติ (National Tourism Authority of Lao PDR) ทำหน้าที่รับผิดชอบบริษัทท่องเที่ยวทั้งหมดใน สปป.ลาว และกำหนดให้ปี ค.ศ. 1999 เป็นปีแห่งการท่องเที่ยวลาว (Visit Laos Year) รัฐบาลวางแผนที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างประเทศหนึ่งล้านคนเดินทางเข้ามาชมธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมต่างๆ ของ สปป.ลาวที่ได้รับเป็นมรดกโลกในหลวงพระบาง เชียงขวาง ซำเหนือ หัวพัน คำม่วน จำปาสัก สະหวันนะเขต และนครเวียงจันทน์ ซึ่งคาดว่าจะสร้างรายได้ถึง 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

นักท่องเที่ยวที่เดินทางไป สปป.ลาว แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้ (พรทิพย์ เจริญธีรวิทย์, 2542 : 79 – 80)

กลุ่มแรก นักท่องเที่ยวต่างประเทศ (International Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวเพื่อถือวีซ่าต่างประเทศ (Tourist Visa) กลุ่มนี้ได้แก่นักท่องเที่ยวจากยุโรป ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และสหรัฐอเมริกา และมีจำนวนเพิ่มขึ้น ดังตารางที่ 3.15 เนื่องจากรัฐบาลลาวได้มีการปรับปรุงกฎระเบียบ และระยะเวลาการขอวีซ่าสำหรับนักท่องเที่ยวให้สั้นลงจาก 2 สัปดาห์ เหลือเพียง 1 สัปดาห์ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเริ่มมีข้อมูลและรู้จัก สปป.ลาวมากขึ้น และ สปป.ลาวเองยังมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่แก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย (สุณัย ผาสุข, ในเอเชียรายปี 2543, 2543 : 178)

ตารางที่ 3.15 จำนวนนักท่องเที่ยวของ สปป.ลาว แบ่งตามทวีป

หน่วย : คน

ทวีป	ค.ศ. 1997	ค.ศ. 1998
เอเชียแปซิฟิก	403,781	421,196
ยุโรป	38,583	52,076
อเมริกา	18,213	25,326
แอฟริกาและตะวันออกกลาง	2,623	1,602
รวม	463,200	500,200

ที่มา : State Planning Committee, National Statistical Centre, Basic Statistics About the Socio-Economic Development in the Lao PDR 1998, Vientiane, 1999 : 100

กลุ่มที่สอง เป็นนักท่องเที่ยวที่ผ่านมาทางชายแดน (Border Tourists or Day Trippers) ที่ถือหนังสือชายแดน (Border Pass) โดยสามารถใช้ได้ 1-2 วัน เป็นนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวนครเวียงจันทน์แบบไปเช้าเย็นกลับหรือค้างคืนเพียง 1 วัน ส่วนมากจะเป็นนักท่องเที่ยวของไทยที่เข้ามาทางเขตชายแดนเวียงจันทน์-หนองคาย ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนมากที่สุด ดังตารางที่ 3.16

ตารางที่ 3.16 จำนวนนักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้านของ สปป.ลาว

หน่วย : คน

ประเทศ	ค.ศ. 1997	ค.ศ. 1998
ไทย	261,826	273,095
จีน	17,661	78,218
เวียดนาม	79,659	15,802
พม่า	5,163	4,468
รวม	364,309	371,883

ที่มา : State Planning Committee, National Statistical Centre, Basic Statistics About the Socio-Economic Development in the Lao PDR 1998, Vientiane, 1999 : 99

กลุ่มที่สาม เป็นนักท่องเที่ยวเพื่อต่อวีซ่า (Tourists for Extending Visa) เป็นนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่ผ่านเข้ามาลาวเพื่อรอวีซ่ากลับเข้าประเทศไทย โดยจะใช้เวลาอยู่ใน สปป.ลาวอย่างน้อย 2 วัน ซึ่งนักท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนมากจะเป็นชาวอินเดีย ดังตารางที่ 3.17

ตารางที่ 3.17 จำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อต่อวีซ่าของ สปป.ลาว

หน่วย : คน

ประเทศ	ค.ศ. 1997	ค.ศ. 1998
อินเดีย	5,015	5,920
ปากีสถาน	457	641
บังกลาเทศ	134	363
ศรีลังกา	71	285
ประเทศอื่นๆ	4,161	205
รวม	9,838	7,414

ที่มา : State Planning Committee, National Statistical Centre, Basic Statistics About the Socio-Economic Development in the Lao PDR 1998, Vientiane, 1999 : 99

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในลาว เป็นอุตสาหกรรมที่น่าสนใจ และกำลังจะขยายตัว มีนักธุรกิจไทยเข้าไปลงทุนมากมาย เช่น การลงทุนด้านโรงแรม ร้านอาหาร และมีโครงการต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของ สปป.ลาวดังนี้ (ศูนย์ข้อมูล THE NATION, 2537 : 8)

1. สปป. ลาวได้ขอความช่วยเหลือจากไทยในการสำรวจออกแบบเส้นทาง 5 สาย คือ
 - สายที่ 1 จาก อ.เชียงแสน จ.เชียงราย – สปป.ลาว – มณฑลยูนนาน จีน
 - สายที่ 2 จาก อ.เชียงของ จ.เชียงราย – หลวงพระบาง สปป.ลาว
 - สายที่ 3 จาก จ.เลย – ไชยะบุรี – หลวงพระบาง สปป.ลาว
 - สายที่ 4 จาก จ.นครพนม ข้ามสะพานแม่น้ำโขง – เมืองวินห์ เวียดนาม
 - สายที่ 5 จาก จ.อุบลราชธานี – ปากเซ – น้ำตกหลิสี สปป.ลาว
2. มีโครงการเปิดเส้นทางการบิน เชียงราย – หลวงน้ำทา สปป.ลาว
3. สปป.ลาวสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อนำรายได้เข้าประเทศ

จุดแข็งของการท่องเที่ยวลาว (พรทิพย์ เสียวธีรวิทย์, 2542 : 82)

1. สปป.ลาวมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีคุณค่า เป็นที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว
2. รัฐบาลลาวเริ่มให้ความสนใจที่จะผลักดันให้ สปป.ลาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ โดยเฉพาะการจัดให้เป็นปีการท่องเที่ยวลาวตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

จุดอ่อนของการท่องเที่ยวลาว

1. สปป.ลาวขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ที่พัก ร้านอาหาร สภาพถนนไม่ดี พาหนะมีจำกัด
2. ขั้นตอนในการตรวจตราการเดินทางของหน่วยงานของรัฐทำงานซ้ำซ้อน คือต้องทำการแจ้งเข้า-ออกทุกๆ ครั้งที่เดินทางจากแขวงหนึ่งไปยังอีกแขวงหนึ่ง
3. กฎระเบียบในการขอวีซ่าใช้เวลานาน (1 สัปดาห์ สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และ 2-5 วันสำหรับนักท่องเที่ยวไทย)
4. ขาดแคลนบุคลากรที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการและการบริการที่ได้มาตรฐานสากล
5. การประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการไม่ดี มีการทำงานซ้ำซ้อน
6. ขาดการประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกได้รับรู้อย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ดีความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาวในด้านการท่องเที่ยวปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด นักท่องเที่ยวจากไทยเข้าไปเที่ยวใน สปป.ลาวมากที่สุดเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ และนักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนมากที่จะเดินทางไปยัง สปป.ลาว จะต้องเดินทางผ่านไทยก่อนเสมอ เพราะสปป.ลาวยังไม่มีศักยภาพในด้านการคมนาคมที่ดีนัก โดยเฉพาะการเดินทางโดยเครื่องบิน นอกจากนี้ยังมีนักธุรกิจของไทยเข้าไปลงทุนสำหรับการท่องเที่ยวใน สปป.ลาว เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจการโรงแรม หรือภัตตาคาร ซึ่งเป็นผลทำให้ไทยและ สปป.ลาวเกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันในอีกแง่มุมหนึ่ง

ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการกล่าวโดยภาพรวมของความสัมพันธ์ทางสังคม-วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจของประเทศไทยและ สปป.ลาว ซึ่งมีทั้งปัจจัยที่ส่งเสริม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์อันดีของประเทศทั้งสอง จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ส่งเสริมมีอยู่รอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ด้านการเมือง ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

โดยเฉพาะทางด้านการค้า ทั้งการค้าในระบบ และการค้านอกระบบ ในด้านการลงทุนระหว่างประเทศ ประเทศไทยมียอดการลงทุนที่สูงที่สุดใน สปป.ลาวดังที่ทราบกัน และในด้านการให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลลาวสูงสุดมาโดยตลอด สุดทำยยอดนักท่องเที่ยวไทยที่เข้าไปท่องเที่ยวใน สปป.ลาว ก็มีมากที่สุดเมื่อเทียบกับนักท่องเที่ยวชาติอื่นๆ เป็นต้น

ในช่วงต่อไปจะขอล่าวถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของประเทศไทย และ สปป.ลาว ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังค้างคาอยู่ในใจของทั้งสองฝ่าย ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการบาดหมางใจขึ้นมาได้อีก หากมีเหตุการณ์ที่เป็นชนวนของความขัดแย้งเกิดขึ้น

ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของประเทศไทยและ สปป.ลาว

1. ปัญหาผู้อพยพชาวม้ง ซึ่งเริ่มอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในตอนต้นเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 1975 ซึ่งเป็นช่วงที่ฝ่ายปะเทดลาวได้ดำเนินการรุกอย่างหนักทั้งในด้านการเมือง และการทหาร (ขจัดภัย บรูซพัฒน์ ใน ประณต นันทิยะกุล บก., 2527 : 267) เพื่อกำจัดผู้ที่ไม่หวังดีต่อรัฐบาลของตน ทำให้มีประชาชนลาวลี้ภัยออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนั้นมีม้งฝ่ายขวาอพยพมายังประเทศไทยด้วย ปัจจุบันยังมีผู้อพยพลี้ภัยอยู่ในประเทศไทยจำนวนหนึ่ง และทางรัฐบาลลาวมีความหวาดระแวงว่าในบรรดาชาวลาวอพยพนี้ บางกลุ่มยังคงมีความคิดและพฤติกรรมที่ต่อต้านระบบการปกครองของ สปป.ลาว โดยเฉพาะชาวลาวอพยพชนเผ่าม้งจำนวนประมาณ 13,800 คน ซึ่งมีถิ่นพำนักที่สำนักสงฆ์ถ้ำกระบอก อำเภอพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี (ผู้จัดการรายวัน, 6-7 มีนาคม 2542 : 16) ในระยะนี้ได้มีข่าวเกี่ยวกับชาวม้งในลาวและพัวพันกับม้งในไทยหลายเรื่อง เช่น การปะทะกันระหว่างกลุ่มม้งในลาวกับฝ่ายรัฐบาลที่แขวงเชียงขวาง ประมาณต้นเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2000 และการลอบวางระเบิดในกรุง เวียงจันทน์ 6 ครั้งติดต่อกันในรอบ 5 เดือน (มีนาคม – มิถุนายน ค.ศ. 2000) ทางลาวเชื่อว่าชาวม้งอพยพในไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทั้งสองนี้ และกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ไทยเป็นผู้ให้การสนับสนุนการกระทำดังกล่าว ซึ่งปัญหานี้ เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่รัฐบาลไทยต้องรีบทำความเข้าใจกับรัฐบาลลาวว่าไทยมิได้มีส่วนรู้เห็นหรือเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หากไม่รีบแก้ไข อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์โดยรวมของไทย-ลาวต่อไป

เมื่อเกิดเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างทหารลาวกับขบวนการต่อต้านรัฐบาลลาว (ขตล.) ที่หมู่บ้านวังเต่า เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ตรงข้ามกับด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 2000 ก็เหมือนเป็นการตอกย้ำการกระทำของม้งที่อาจจะร่วมมือกับ ขตล. เพื่อก่อความไม่สงบใน สปป.ลาว รัฐบาลลาวแจ้งว่าไม่รู้ระแคะระคายเรื่องนี้มา

ก่อนจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ขึ้น ที่รัฐบาลลาวรับรู้ก็จากรายงานข่าวของโทรทัศน์ไทยที่เกาะติดสถานการณ์ตั้งแต่ต้น และรัฐบาลลาวได้ตั้งข้อสังเกตว่าน่าจะมีการร่วมมือกันระหว่างสื่อมวลชนของไทยกับกลุ่มคนร้าย เพราะสื่อมวลชนไทยสามารถบันทึกภาพได้ทันเหตุการณ์ กลุ่มผู้ก่อการร้ายเดินทางมาจากประเทศไทย และหลังปะทะกับทหารลาวแล้วกลุ่มผู้ก่อการร้ายก็เดินทางกลับไปยังประเทศไทย น่าจะเป็นเหตุผลที่เชื่อได้ว่าเหตุการณ์นี้มีคนไทยร่วมด้วยอย่างแน่นอน (http://www.itv.co.th/news_last1.html, 11 กรกฎาคม 2543)

อย่างไรก็ดี เรื่องนี้ทางรัฐบาลไทยได้ปฏิเสธว่าไม่มีส่วนรู้เห็น หรือเกี่ยวข้อง และเป็นเรื่องภายในของ สปป.ลาวเองที่ไทยไม่ประสงค์จะเข้าไปยุ่งเกี่ยว เกี่ยวกับกรณีนี้ทางการลาวกลับรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นเหตุการณ์ที่คนร้ายใช้อาวุธบุกปล้นร้านค้าบริเวณด่านชายแดนธรรมชาติมิใช่การประท้วงต่อต้านรัฐบาลลาวแต่อย่างใด ทหารลาวซึ่งมีหน้าที่ต้องดูแลความสงบของชาติก็จำเป็นต้องปฏิบัติการอย่างรุนแรงต่อผู้ที่ไม่หวังดีกับประเทศ (มติชน, 6 กรกฎาคม 2543 และ Vientiane Times, July 28-31, 2000) ซึ่งมีผู้ต้องสูญเสียชีวิตจากการปราบปรามของทหารรัฐบาลลาวจำนวนหนึ่ง เหตุการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการมองและตีความที่แตกต่างกันระหว่างไทยกับลาวต่อกรณีที่เกิดขึ้น ซึ่งหากไม่สามารถปรับความเข้าใจให้ตรงกันได้ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองขึ้นได้ในที่สุด

2. ปัญหาเขตแดน เป็นปัญหายืดเยื้อตั้งแต่เริ่มกำหนดเส้นเขตแดนตามอนุสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1926 เพราะจากการกำหนดเส้นเขตแดนนี้มีได้เป็นไปตามหลักกฎหมาย และความยุติธรรม แต่เป็นไปตามความต้องการของฝรั่งเศสแต่เพียงฝ่ายเดียว จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นเรื่อยมา (ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, 2527 : 263) จนในที่สุดทำให้เกิดความขัดแย้งในชั้นรุนแรงขึ้น ดังเช่นในกรณีของ

2.1 ปัญหา 3 หมู่บ้าน (บ้านสว่าง บ้านกลาง และบ้านใหม่) เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นที่จังหวัดอุดรธานี ในปี ค.ศ. 1984 ปัญหาข้อพิพาทเกิดจากทางการฝ่ายไทยได้สร้างถนนผ่านเข้าไปยังบริเวณสามหมู่บ้าน และได้ถูกกองกำลังของฝ่ายลาวขัดขวางหลายครั้ง เกิดเหตุการณ์ปะทะกันขึ้นระหว่างกองกำลังของสองฝ่ายเพื่อแย่งกันยึดครองบริเวณพิพาทนี้ ในที่สุดกองกำลังฝ่ายไทยสามารถเข้ายึดครองพื้นที่พิพาทได้ รัฐบาลลาวได้เรียกร้องให้ฝ่ายไทยถอนทหารออกจากพื้นที่สามหมู่บ้านโดยไม่มีเงื่อนไข และให้ชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ฝ่ายไทยไม่ยินยอม ต่อมา สปป.ลาวได้ทำการยื่นคำร้องต่อองค์การสหประชาชาติ ให้คณะมนตรีความมั่นคงเปิดประชุมด่วนเพื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าว แต่การเจรจามีการเลื่อนไป และไม่ประสบผลสำเร็จ และจนถึงปัจจุบันก็

ยังถือว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาลงได้ แม้ว่าโดยข้อเท็จจริงทั้งสองฝ่ายจะยอมตกลงยุติการใช้กำลังต่อกัน และฝ่ายไทยได้ย้ายทหารออกจากบริเวณพิพาทแล้วก็ตาม (ทวีเกียรติ เจนประจักษ์, 2540 : 36 - 49)

2.2 ปัญหาหมู่บ้านร่มเกล้า เกิดขึ้นที่จังหวัดพิษณุโลก เมื่อ ค.ศ. 1987 สาเหตุเริ่มต้นจากการที่ฝ่ายไทยอ้างว่ากองกำลังทหารลาวรุกล้ำเขตแดนเข้ามาในบริเวณพิพาท เข้าทำลายชีวิตและทรัพย์สินราษฎรไทย และเข้าโจมตีหน่วยทหารพรานที่บ้านร่มเกล้า ก่อให้เกิดการปะทะระหว่างกองกำลังของทั้งสองฝ่ายอย่างรุนแรงและยืดเยื้อเป็นเวลานานเพื่อแย่งกันยึดครองพื้นที่พิพาท เหตุการณ์สู้รบในครั้งนี้นับเป็นการใช้กำลังทางทหารที่รุนแรงที่สุดในประวัติความสัมพันธ์ไทย-ลาว (ทวีเกียรติ เจนประจักษ์, 2540 : 40)

แต่ทั้งสองฝ่ายก็มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในหลายกรณี จนกระทั่งนำไปสู่การเจรจาหยุดยิงของทั้งสองฝ่าย เมื่อวันที่ 16-17 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1988 ที่กรุงเทพฯ ระหว่างพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบกและรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุด และคณะ กับพลเอกสีสะหวาด แก้วบุญพันธ์ หัวหน้าเสนาธิการสูงสุดของลาว และคณะ ทั้งนี้โดยการดำเนินงานแก้ไขปัญหอย่างเฉียบพลันของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ อดีตนายกรัฐมนตรีของไทย ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำลาวมาก่อน และเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการทำให้ทั้งสองฝ่ายหันหน้ารวมขอมกัน โดยการตกลงในครั้งนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ไทยและสปป.ลาวไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ (วงศ์ พลนิกร, มปป.) เห็นได้ว่าการเมืองในบางครั้งต้องใช้ปัจจัยทางสังคม-จิตวิทยา และความสนิทสนมกันเป็นการส่วนตัวของผู้ในระดับสูงเข้ามาช่วย เพื่อให้ปัญหาต่างๆ รุนแรงบานปลายมากยิ่งขึ้น และแก้ไขปัญหาลงได้เป็นอย่างดี

ในปัจจุบันนี้ปัญหาด้านเขตแดนเริ่มคลี่คลายไปในทางที่ดี เนื่องจากประเทศไทยและสปป.ลาวได้ร่วมมือกันแก้ปัญหาดังกล่าว ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามความตกลงเกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวร่วมกัน เมื่อวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1996 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดทำหลักเขตแดนทั้งทางบกและในแม่น้ำตลอดแนว เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายรู้จักที่ตั้งของเส้นเขตแดนอย่างชัดเจน และความตกลงฉบับนี้มีสาระสำคัญว่ารัฐบาลทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนว และจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-ลาว (Thai-Lao Joint Committee : JC) (ทวีเกียรติ เจนประจักษ์, 2540 : 2) จากการประชุมของคณะกรรมการฯ ครั้งที่ 8 เมื่อวันที่ 9 - 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1998 ที่กรุงเทพมหานคร ได้เสนอให้มีการสำรวจและปักปันเขตแดนระหว่างกันตลอดแนวพรมแดน ระยะทางบก 702 กิโลเมตร ให้แล้วเสร็จในปี ค.ศ. 2000 และเขตแดนทางน้ำซึ่งมีระยะทาง 1,108 กิโลเมตร ให้แล้วเสร็จในปี ค.ศ. 2003 เพื่อที่จะป้องกันมิให้เกิดความ

ขัดแย้งในอนาคต (รายงานประจำปีสมาคมไทย-ลาว, 2541 : 15) และจนถึงขณะนี้การดำเนินการปักปันเขตแดนทางบกคืบหน้าพอสมควร โดยสามารถปักปันได้มากกว่าครึ่งหนึ่งของระยะทางทั้งหมด (423 กิโลเมตร จากทั้งหมด 702 กิโลเมตร) อย่างไรก็ตาม เป้าหมายที่จะปักปันเขตแดนทางบกให้แล้วเสร็จทั้งหมดภายในปี ค.ศ. 2000 คงเป็นเรื่องที่ทำให้เป็นความจริงได้ยาก (สุณัย ผาสุข, 2543 : 180)

อย่างไรก็ดี ในขณะนี้ได้เกิดเหตุการณ์ใหม่อันเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนของเขตแดนไทย-ลาวเพิ่มขึ้นไปอีก สืบเนื่องจากกรณีการอ้างสิทธิ์ของลาวเหนือเกาะมะโน 1 และเกาะมะโน 2 กลางแม่น้ำโขง บริเวณ อ.เชียงแสน จ.เชียงราย ซึ่งคนไทยได้เข้าไปปลูกพืชไร่เลี้ยงชีพมานานกว่า 3 ชั่วอายุคน แต่ทางการลาวได้ส่งทหารมาบุกยึดและอ้างว่าเกาะมะโนทั้ง 2 เป็นกรรมสิทธิ์ของ สปป.ลาว และขับไล่ราษฎรไทยให้พ้นจากบริเวณเกาะ (ไทยรัฐ, 9 กันยายน 2543 : 1) ประเด็นนี้ก็เป็นปัญหากรณีพิพาทเกี่ยวกับการแบ่งเส้นเขตแดนที่ยังมีอยู่ และมีปัญหามาก เพราะเป็นเกาะที่อยู่กลางลำน้ำ และยังไม่มียุติที่แน่ชัด

3. ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยปฏิบัติการตามลำน้ำโขง (นปข.) เรือปฏิบัติการตามลำน้ำโขง หรือเรือ นปข. เป็นเรือที่กองทัพเรือและหน่วยนาวิกโยธินของไทยได้นำออกมาใช้ในการดูแลรักษาความสงบในลำน้ำโขงในด้านที่ติดต่อกับ สปป.ลาว โดยได้นำออกมาใช้นับแต่ปี ค.ศ. 1975 ในช่วงที่ลาวฝ่ายซ้ายหรือปะเทดลาวเริ่มเข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศ เรือ นปข. นี้ยังคงปฏิบัติอยู่ในลำน้ำโขงตลอดเวลาจนถึงปัจจุบัน ในบางครั้งอาจจะล่องลำเข้าไปในน่านน้ำของ สปป.ลาว ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสงสัย เพราะไม่มีการปักปันเครื่องหมายไว้อย่างชัดเจนว่าร่องน้ำลึกที่ใช้เป็นเส้นแบ่งเขตแดนอยู่ตรงไหน (ประสงค์ สุนศิริ ใน ประณต นันทิยะกุล บก., 2528 : 319) รัฐบาลลาวเห็นว่าการล่องลำลำน้ำเป็นการเจตนาของฝ่ายไทย ฝ่ายรัฐบาลลาวเสนอให้ทางการไทยยกเลิกหน่วยงาน นปข. แต่ทางการไทยได้ชี้แจงไปว่าหน่วยงาน นปข. นี้ในปัจจุบันมิได้ปฏิบัติงานทางทหารอย่างเช่นในอดีต แต่เป็นการช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรือกิจการอื่นในลำน้ำโขง และโดยเฉพาะการดูแลปัญหาเรื่องการค้าลักลอบขนยาเสพติด ซึ่งฝ่ายไทยเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีอยู่ และจะเป็นการเอื้อประโยชน์กับทางฝ่ายลาวด้วย หากจะมีการร่วมมือกันปราบปรามยาเสพติดในโอกาสต่อไป ซึ่งเรื่องนี้ก็ขึ้นอยู่กับกรมองและการตีความของแต่ละฝ่ายอีกเช่นกัน

4. ปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมอื่นๆ โดยเฉพาะเมื่อ สปป.ลาวจำเป็นต้องเปิดประเทศเพื่อรับการลงทุนจากภายนอก ทำให้เกิดความปั่นป่วนทางการเมือง และปัญหาทางสังคม

ที่ทวีความรุนแรงขึ้น เช่น ปัญหาการลักลอบเข้ามาของแรงงานลาว ปัญหาการล่อลวงหญิงลาวมาค้าประเวณี ปัญหายาเสพติด การลักขโมย และการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ เป็นผลมาจากแนวความคิด วัฒนธรรม และค่านิยมจากตะวันตกที่หลังไหลเข้ามาตามกระแสโลกาภิวัตน์โดยผ่านประเทศไทย

5. ปัญหาอิทธิพลของสื่อจากประเทศไทย เนื่องจาก สปป.ลาวมีสถานีส่งวิทยุกระจายเสียงทั้งหมดเพียง 13 แห่ง กระจายเสียงจากส่วนกลาง 2 แห่ง และท้องถิ่นอีก 11 แห่ง รวมทั้งสถานีโทรทัศน์ทั้งหมด 18 แห่ง ส่วนกลาง 4 แห่ง และท้องถิ่น 14 แห่ง (State Planning Committee, 1999 : 96) เมื่อเทียบกับพื้นที่ทั้งประเทศ ทำให้ไม่พอเพียงต่อการบริโภคข่าวสารและความรู้ของประชาชน ประกอบกับประชาชนลาวสามารถรับฟังวิทยุและชมโทรทัศน์ของไทยได้กว่าร้อยละ 80 ทำให้วัฒนธรรมต่างๆ ไหลบ่าเข้าสู่ลาวเต็มที่ สิ่งที่รัฐบาลลาววิตกเป็นอย่างมากตั้งแต่สมัยของการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจนกระทั่งถึงปัจจุบันก็คือ อิทธิพลของโทรทัศน์จากประเทศไทยที่รัฐบาลลาวไม่สามารถจะทำอะไรได้ เพราะจะห้ามไม่ให้คนลาวดูโทรทัศน์ของไทยก็ไม่ได้ เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมระบุว่ารายการโทรทัศน์ และวิทยุไทยที่มักจะรายงานเหตุการณ์ประท้วงต่อต้านรัฐบาลไทย รวมทั้งรายการบันเทิงต่างๆ ที่เน้นพฤติกรรมบริโภคินิยมนั้นเป็น “มลภาวะทางข้อมูลข่าวสาร” ต่อวิถีชีวิตที่ดั่งงาม และความสงบสุขทางสังคมของลาว ด้วยเหตุนี้รัฐบาลลาวจึงเริ่มฟื้นฟูความรู้สึกภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชาติและประเพณีเก่าๆ เพื่อที่จะใช้เป็น “กันชน” ทางวัฒนธรรม และเริ่มเพิ่มความเข้มงวดเกี่ยวกับเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แนวความคิด และวัฒนธรรมจากต่างประเทศมากขึ้น (สุณัย ผาสุข, 2543 : 172)

โทรทัศน์ของไทยมีอิทธิพลต่อประชาชนลาวมาก ฉะนั้นการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนไทยควรจะเสนอข่าวในทางที่สร้างสรรค์ จะต้องระมัดระวัง มีจรรยาบรรณและมีวิจระณญาณในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ ซึ่งอาจจะทำให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง ดังเช่นในกรณีของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่เคยเขียนบทความดูหมิ่นรัฐบาลและผู้นำลาวถึงความพริ้วพร้อมกรณีการกราบบังคมทูลเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้เสด็จเยือน สปป.ลาว เมื่อหลายสิบปีมาแล้ว หรือกรณีของนักร้องเทห์ อุเทน พรมมินทร์ (กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1993) และนักร้องสาวยอดนิยม นิโคล เทริโอ²⁶ (เมษายน ค.ศ. 2000) (ข่าวสด, 8 เมษายน

²⁶ หนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น ฉบับวันที่ 4 เมษายน 2543 ได้พิมพ์จดหมายจากผู้อ่านจากเวียงจันทน์ อ้างว่าในรายการ “ดีลิบ” ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ได้ออกอากาศการให้สัมภาษณ์ของนิโคล เทริโอ ซึ่งได้กล่าว

2543 : 1) ซึ่งถูกกล่าวหาว่าพุดจาตุหมื่น สปป.ลาว และผู้หญิงลาว และได้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านจากชาวลาวต่อกรณีทั้งสองอย่างรุนแรงมาก ทำให้เกิดปัญหากระทบกระเทือนจิตใจของคนลาว แม้ว่าจะได้พิสูจน์แล้วว่าชาวดังกล่าวไม่มีมูลความจริงแต่ประการใด แต่เมื่อเป็นข่าวไปแล้ว การที่จะแก้ไขให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องจึงไม่ใช่เรื่องง่าย และเป็นเรื่องที่ยกให้เกิดผลกระทบต่อความรู้สึกไปแล้ว สิ่งเหล่านี้ทำอย่างไรจึงจะขจัดออกไปได้

เรื่องดังกล่าว กับบางคนอาจจะดูเหมือนเป็นเรื่องเล็ก แต่ก็สามารถทำให้เกิดเข้าใจผิดกับคนหมู่มากได้ ดังนั้นเมื่อนายชวน หลีกภัย ได้เดินทางไปเยือนลาวเมื่อ 26 – 29 พฤษภาคม ค.ศ. 2000 ก็ได้ให้ความสำคัญต่อปัญหานี้ โดยชี้แจงถึงที่มาที่ไปของปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้นำของรัฐบาลลาว พร้อมกล่าวถึงความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองประเทศ

นอกจากรัฐบาลลาว จะประสบกับปัญหาในเรื่องของข้อมูลข่าวสารที่ผ่านจากสื่อของไทยแล้ว รัฐบาลยังต้องประสบกับปัญหาการขยายตัวของกลุ่มสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยนอกประเทศ ซึ่งพยายามเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความกดขี่ทางการเมืองที่เกิดจากนโยบายของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยได้ตั้งชื่อศูนย์ข้อมูลข่าวสารในระบบอินเทอร์เน็ตว่า <http://www.vientiane-times.com> จนทำให้สถานเอกอัครราชทูตลาวประจำกรุงเทพฯ ต้องตอบโต้ ด้วยการเร่งจัดตั้งข้อมูลข่าวสารในระบบอินเทอร์เน็ตบ้าง โดยใช้ชื่อว่า <http://www.laoembassy.com> แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร (สุณัย ผาสุข, 2543 : 173)

ในบทที่ 3 ที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศไทยและ สปป.ลาวนั้น มีทั้ง 2 ระดับ คือระดับรัฐบาลต่อรัฐบาล และระดับประชาชนต่อประชาชนในทั้ง 3 มิติของความสัมพันธ์ตามทฤษฎีที่กล่าวไว้ คือ ความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ทางการเมือง และความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ไทยและลาวมีความสัมพันธ์ต่อกันมายาวนานตั้งแต่โบราณกาลแล้ว และความสัมพันธ์ในระดับประชาชนต่อประชาชนจะราบรื่นกว่าระดับรัฐบาลต่อรัฐบาล

ถึงหลายประเทศที่ไม่อยากจะกลับไปอีก และในจำนวนนั้นมี สปป.ลาวรวมอยู่ด้วย เนื่องจากผู้หญิงลาวสกปรกนานๆ ถึงจะอาบน้ำครั้ง และเป็นประเทศที่ไม่นำไปเที่ยวเลย ซึ่งทำให้คนในเวียงจันทน์รู้สึกแค้นมากที่ได้ยินเรื่องนี้ ซึ่งในเรื่องเดียวกันนี้ นิโคล เทริโอได้ให้สัมภาษณ์ว่าไม่ได้มีการพุดถึงหรือกล่าวพาดพิงถึงชาวลาวและ สปป.ลาว ในรายการ เมื่อนำเทปที่ออกรายการมาเช็คอีกหลายครั้ง ก็ไม่ปรากฏว่ามีการพุดหรือให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ และไม่ได้พุดพาดพิงถึงลาวเลย (มติชน, 6 เมษายน 2543) กรณีนี้เห็นได้ว่าเป็นเรื่องเข้าใจผิดที่เกิดขึ้น โดยผ่านการนำเสนอของสื่อไทย

ปัจจัยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เห็นได้เด่นชัด เช่น ความผูกพันทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนาการมีประเพณี วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน มีพรมแดนที่เชื่อมต่อกันเป็นยาวถึง 1,810 กิโลเมตร ความเป็นญาติพี่น้องของประชาชนตามแนวชายแดน มีภาษาพูดที่คล้ายกันทำให้เข้าใจกันง่ายขึ้น ส่งผลต่อความสัมพันธ์อันใกล้ชิดในด้านการค้า การลงทุน และด้านการเมือง ถึงแม้ว่าทั้งสองประเทศจะมีระบอบการปกครองที่แตกต่างกัน แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสัมพันธ์อันดี การแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยียนของผู้มีระดับสูงของทั้งสองประเทศอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการเสด็จเยือน สปป.ลาวของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไม่ต่ำกว่า 10 ครั้ง ได้ย้ำถึงความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองประเทศได้เป็นอย่างดี

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและ สปป.ลาวมิได้มีเพียงแต่ปัจจัยส่งเสริมเท่านั้น ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่แฝงเร้นอยู่ก็มีเช่นกัน อาทิ ปัญหาของผู้ลี้ภัยลาว และปัญหาชนกลุ่มน้อยที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในประเทศไทย ปัญหาเส้นเขตแดน ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยปฏิบัติการตามลำน้ำโขง (นปข.) และปัญหาทางสังคม-วัฒนธรรมอื่นๆ ตามที่ได้กล่าวรายละเอียดไว้แล้ว นอกจากรัฐบาลและประชาชนของทั้งสองประเทศจะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในภาพรวมแล้ว ยังต้องช่วยลดปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นด้วย เพื่อการมีความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนต่อไปของประเทศไทยทั้งสอง